

ARGIA

Martxo 13 - XLVI garren urtea 967 zenbakia 90 peza

E.K.B.

ERRESISTEN- TZIARAKO BATASUNA

**ZIZURKIL: BASERRIA
SALBATU**

JOXE MARI ARRIETA:
Bertsopaper Lehiaketak
behar dira

DIRUA ORDU GUZTIETAN

Ordu guztietan Kutxaren zerbitzuak zure mesedetan daude.

Hemen duzu gure Txatel Berdea. Txartel Berdearekin eragiketa guztiak, diru ateratzea, diru sartzea, etab. edozein ordutan egin dezakezu, gauean edo egunean, lanegunetan edo eta jaiegunetan. Txartel Berdeak ez du ezagutzen jairik.

Erlojua begiratu barik, behar dituzun soluziobideak zeure eskuetan daude:

- Edozein unetan dirua ateratzen.
- Dirua sartzen.
- Zure saldoa berehala ezagutzen.
- Taloi txekoak eskatzen.

KREDITUA EDOZEIN TOKITAN

Bidai agentzietan, hoteletan, jate-txetan, dendetan, erostetxe handietan.

Bizkaian 2.000 toki baino gehiagotan.

Munduan zehar 2.600.000 tokitan.

Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Master Charge txartela erakutsirik **NONAHI**, txakur txiki bat ere gabe, erosiko duzu.

Horrela, ez duzu gainean dirurik eraman behar ez eta konturik atera behar.

Gauzez gozatzeko ez duzu itxaron behar. Pagatzeko itxaron behar duzu, gure kreditu osoa duzu eta.

ETA 5.000.000 TAKO SEGURU DOHAIN BAT

Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Master Charge txartelarekin harantz honantz ibiltzea ez da bakarrik eroso. Segurua baita.

Abioiez, trenez edo eta itsasuntziz egindako bidaiak txartelaz abonatzen badituzu, zuek eta zeure etxeok

istripuen kontrako aseguru bat duzue. 5.000.000 pztako aseguru hain zuzen. Dena debalde.

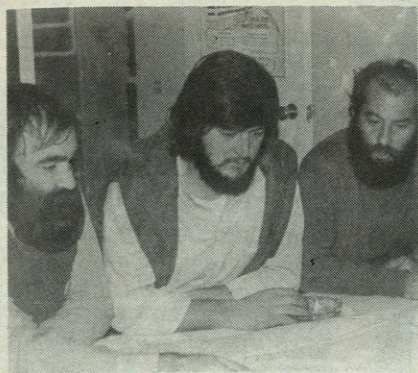
Horregaitik ere Bizkaiko Kutxaren Master Charge-a eduki eta erabili behar duzu.

Seguru gaude.

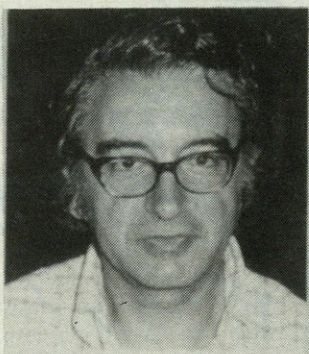
**CAJA DE AHORROS
VIZCAINA**

**BIZKAIKO
AURREZKI KUTXA**

Egitura zaharretatik ezin irtenik eta egungo gizarte modernoak itota gain-behera doa Euskal Herriko nekazari-tza, Gipuzkoa eta Bizkaikoa batipat. Beharrezko egitura aldaketari ekin nahi diote Zizurkildarren, eta horren arduradunekin eginiko erreportaje bat aurkituko duzu 4-an.

Euskara eta Euskal Kultura gelditu gabe darabilzkgigula esango duzu agian. Arrazoiak duzu. Baina gutxi da halaz eta guztiz ere. Larunbat honetan aurkeztuko da E.K.B. Bergaran. Euskararen inguruan lanean dihardu-gun guztion Batasuna. Koordinaketa. Horren berri 20. orrialdean.

ARGIA

Martxo 13 - XLVI garren urtea 967 zenbakia 90 pelta

ZIZURKIL: BASERRIA
SALBATU

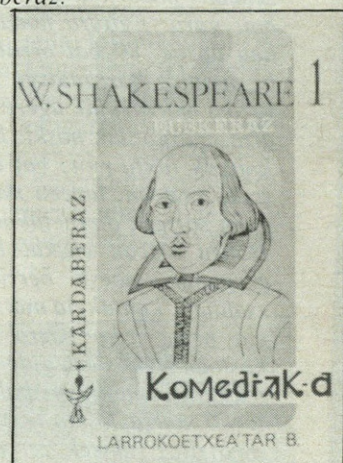
2. Aste Giroa.
4. Zizurkilen lurra salbatu nahi
8. «BERDEAK» Alemaniako Parlamenduan.
9. Emazteak borrokan arma nuklearren kontra.
10. ASTARIA
12. Lau Legazpiar Aconcagua tontorrean
15. Kosmoseko zulo misteriotsu horiek.
18. Gurasoen etxetik ihesegitea: protesta baino gehiago.
20. E.K.B.: «Erresistentziarako Batasuna»
25. Benito Larrekoetxea. Hamar urtez Shakespeare itzultzen.
28. Imanol
31. Zinema. Handik eta hemen-dik.
34. Josemari Arrietarekin. «Bertsopaper lehiaketak behar dira»
38. Jo... Adarra.
39. Bertsoak. Lexo.
40. Azkena. Pello Zubiria

JOXE MARI ARRIETA

NERE ONDAR ALEA

Antonio Zavala langile prestuaren eskutik argitaratzen den Auspoa libu-rutegia argitaratu berria da Joxe Mari Arrietaren bertso-liburu bat, «Nere ondar alea». Horrelakorik maiz gerta-tzen ez denez, elkarriketatxo bat egi-tea pentsatu genuen. Kulturen dauka-zue beraz.

Arratiako euskaltzale sutsua duzue Benito Larrekoetxea. Hamar urte pa-sata duzue Shakespeareren lana euskarara itzultzen. Aitortzen duenez uste zuen baino errazago izan omen zaio, baina bistan da modestia besterik ez dela esandako hori. Zor zaiona gure aldetik bete nahi izan dugu, eta hor du-zue kultur orrialdeetan elkarriketa.

ARGIA

Jabea: Zeruko Argia kooperatiba.
Zuzendari kazetaria: Koldo San Julian.

Erredakzioa: Josu Landa, Joxemi Zumalabe, Pello Zubiria, Iñaki Uria, Xalbardin, Jon, Xabier Etxaniz, Joseba Alvarez.

Idazleak: Enrike Amonarriz, Mikel Antza, K. Argiñano, «Astema», Joxe Azurmendi, B. Bakai-koa, «Beltza». R. Castellano, Car-los Donoso, Mikel Hernandez

Abaitua, Felix Ibargutxi, Rufino Iraola, Julen Kalzada, Pello Liza-rralde, «Mendiaga», «Murumen-di», Eneko Olasagasti, Xabier Portugal, Koldo San Julian, Jose-ba Sarrionandia, «Trikuharri», «Txillardegia», Jon Urrujolegi, «Xinaberri».

Marrazkilariak: Antton Olariaga, Joxemi, Julio; Zut.

Argazkilariak: Luis Otaegi, Artu-ro, Txema Ormazabal.

Administrazioa: Iñaki Ugarte-buru, Pepi Zabaleta, Joxe Mari Os-tolaza.

D.L.: 80-1963

Helbidea: ARGIA, Virgen del Carmen, z/g. Ramonenea etxea, behea. DONOSTIA-12.

Telefonoa: (943) 28 33 99

GRAFICAS SEMI - Plz. Lasala, 3 - S. S.

HARPIDE SARIA

Hego Euskal Herria
Estatu Espainola 3.000 pta.
Ipar Euskal Herria
Beste atzerriak 4.200 pta.
Airez 6.480 pta.
Ale bakarra 90 pta.

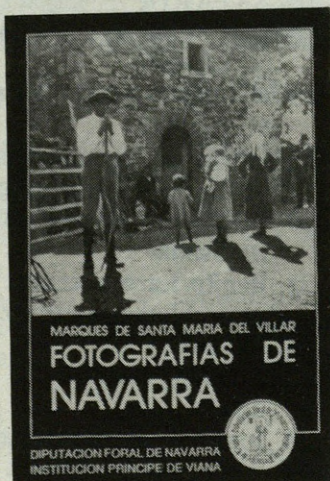
EREIN. KIKILIKON I. HASERA ZIKLORAKO IRAKURGAIA. 500 pta. 88 orri.

Hasi zen hasi ere Erein euskal ikastoletako haurrek beren lan tresnak euskaraz izan zitzaizten bere aleak ereiten eta uztaroa iritsi zaio liburu honi dago-kioenez behintzat. Umeza-rora itzultzen ahalegindu egin gara irakurgai honi begiratu bat eginez. Eta ez da esperientzia ustel atera, zenbait ondoriotara heldu bait gara. Egitura honako hau duzue: 80 bat orritan, bi orrialde harrapatzen dituzten marrazkiak agertzen dira, margotuak noski. Bakoitzak testu motz bat darama ondoan, umeen munduan sartzen direnetakoak. Hauen artean euskal lelo ezagunak, abesti berriak, esaldiak, kontaketa motzak eta beste asko. Gero 81. hostoan irakasleen gida dator, eta hemen, orri bakoitzeko marrazki eta textuan oinarrituz, umek zer egin behar duten esaten da. Hala, honako hostoan umek noren kasua landu-

ko du, horrako horretan ipuineko esperientzia denok batera abestuko dute protagonista ikasgelako ume guztiekin trukatur, hara-koan tximeletarena egin behar dute.

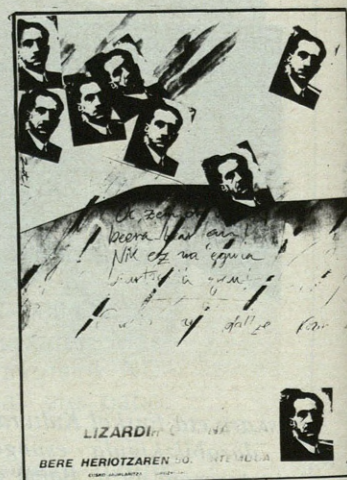
Guzti honen aurrean zera esan behar dugu: Erein umeen munduan oinarritzen ari dela guzti hau egiteko, pedagogia tinko eta alai bat erabiliz. Honen etekina zein datekeen ezin jakin, orain arte ikastoletan hartutako bideak okerrak izan direla, hizkuntza mailan behintzat, argi dago eta horretarako ikastola batera jotzea besterik ez duzue. Baina liburua hor dago eta oso erabilgarri deritzagu.

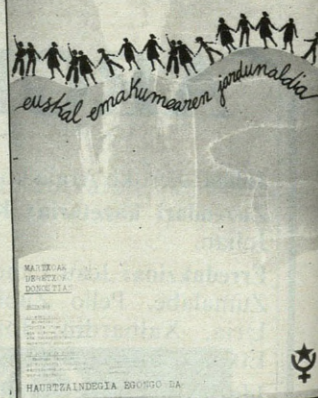
MARQUES DE SANTA MARIA DEL VILLAR. FOTOGRAFIAS DE NAVARRA. Diputación foral de Navarra, Institución Príncipe de Viana. 550 pta. 105 bat argazki. 220 orri.

Abegi atsegingarria egin diogu Nafarroako argazkiz osatutako liburu honi. Delako markes hori zein den ez dakigu eta ez zaigu gehiegi ardura hala ere, guk aintzakotzat hartu duguna liburua izan baita. Esan bezala 105 bat argazki edo dauzka liburuak, eta bertan lurrari, herriei, lanei, gizonei eta monumentoei buruz-

ko argazkiak. Baten batzu zaharrak eta agian folklo-rez jantziegiak. Nafarroak dauzkan kontrasteak nabarmen arazten saiatu da delako markes hori. Egia esan, ezer gutxi gehiago esan dezakegu, liburua ikusteko egina baita. Eus-kara galduberria den tokiak badira, eta argazkiak orain urte asko atereak dira, beraz hor agertzen diren gizon emakumeak euskaldunak ziren errotik, gaur ordea, herri horietan euskararen azken hatseta-ko azken txingarrei kea erioten hasi zaie.

herri libre batetan emakume libreak izan nahi dugulako

AIZU! 1983.EKO OTSAILA. 9. ZENBAKIA. 125 pta. 50 hosto.

Berriz ere Aizu! gurekin, eta ezer ahortzi aurretik 4 euskara maila dituen aldzikari honek salneurria 25 ptatan garestitzen duela esatea besterik ez, arrazoiak barnean dituzue. Usaindu duguna azkenetako utzi, bertako gaiak azalduko dizkizuegu: Barrionueboren iruzurra, Euskadiko bakea, herri hizkera, antzerki jaialdiak, euskara historian zehar, komikiak, Anje Duhalderekin Akelarrez, gameluari hurruko artikulua, Behaxkaine, iparraldeko altxorra, liburu errazak, gorostiaren gainbeherakada, ipuina eta ezer gutxi gehiago. Eta bukatzeko ohar bat, guk 9. ale hau atera behar den eta horregatik atera den ale bat bezala ikusi dugu, baina gaiak ez zaizkigu gogokoak gertatu, aspergarriak eta gaurkotasunik gabe. Arriskuan da Aizu! alde honetatik, eta guk gure eritzi apalaren bidez ez dugu besterik esan nahi.

JORGE ZENTNER. BI MARRAZKILO. Heren-suge gorria. Argos Vergara. 180 pta. 32 hosto.

Hona hemen sail honetako 5. ipuina. Oraingo honetan Martin eta Ramiro marrazkiloak dira protagonistak. Beraien mentura eta gertaerak hizi ondoren dena ondo bukatzen denik esan beharrik ez, baina guk gaur beste hari batetik egingo dugu tiraka. Ipuin honek moldiztegi akats pila du, mezua askotan ulerkaitza bihurtuz, errua norbaitek behar gainera. Moldiztegitik Donostiara etorri ziren ipuin hauek akatsak jorratzeko, eta behin jorratuz gero Bartzelonara bidali ziren, baina ipuin hau kalean eta lehenen textuari egindako zuzenketa ez da inon ageri. Honetan Argos Vergarari eskatu beharko erantzukizuna, bera baita errudun bakarra.

LUIS-PEDRO PEÑA SANTIAGO. EL MAR DE LOS VASCOS. LEYENDAS; TRADICIONES Y VIDA. Relatos recogidos en los pueblos de la costa. Txertoa. 450 pta. 106 hosto.

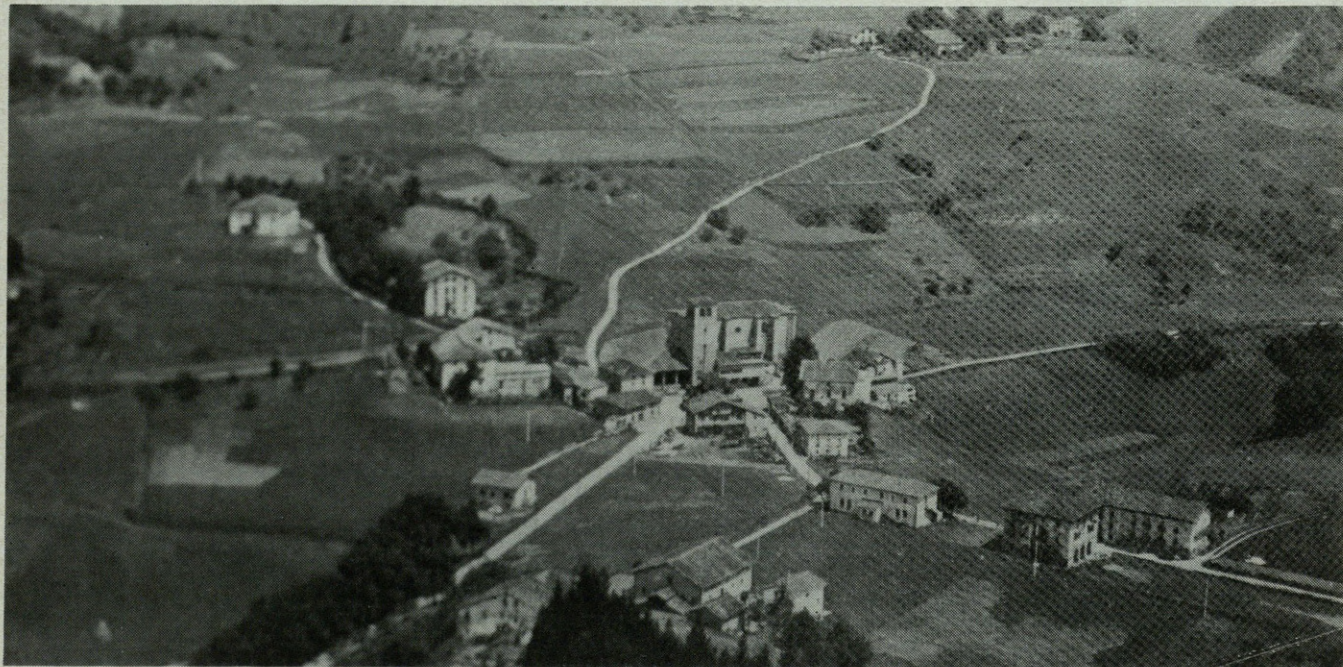
Denoi zaigu nolabait ezaguna idazle irundar

hau, bere idaztankera erromantikoa, naturaren ganako zaletasuna, ohiturazko kontuak, euskararen ganako axolagabekeria e.a. igandero suma ditza-kegunez. Liburu hau Euskadiko itsasaldean jasotako hizketa eta kontaeraz osatzen da. Donibane Lohitzundik Santander ingururaino hedatzen dira gertaerak. Nola esaten zaio honi hemen edo han, zein santuri egiten zaion otoitz halakotan, zein ohitura jaietan, zein laguntza arrantzaleei ekaitza de-
nean, zer ohitura arraina saltzeko e.a. Orokorki liburua ondo samar darama Peña Santiagok, ez baita oso zaila bildutako guzti hori liburu batean mamitzea. Baina Peña Santiagoren unkigarritasuna eta samurtasuna aipatzekoak dira, nabardura beharrezko unean ematen jakitea eta ohidurenganako grina.

Ez da soziologikoa liburua ez, ez zaizkigu arrantzalearen bizitza eta kezak azaltzen. Bestalde, ohituren paralelotasunak aspergarria egin dezake zenbaite-tan liburua, baina halako-tan idazlearen maisutasuna garaile ateratzen da. Oso garestia da liburua.

Nekazaritza aurrera ateratzeko

ZIZURKILEN LURRA SALBATU NAHI

«Nekazari, gizandi bat iduri soroan zut: beyondezula zuri...!» idatzi zuen bere garaian Lizardik. Eta gaur egungo euskaldun gehienek irudimena ere bide horietatik abiatuko da BASERRI edo LABORANTZA hitza aipatu orduko. Nahiz eta halako apolojia ederrik egin ez. A bai, goizetan esnea dakarkiguna eta bere sendia; bizimodu gogorra benetan, letxes. Baina zenbat aldiz agertzen dira nekazariak egunkarietako «economía-laboral» atalean?

Eta hala ere nekazariak langile dira. Lan tresna defenditu behar duten obreroak. Kaletarrak bezala langabeziaren zama astuna jasaten duten langileak. Horrela ulertu du Zizurkilgo udalak.

Nahikoa aipatua izan da egunotan Gipuzkoako Zizurkilen osatzen ari duten ekintza hau. Eta xehekiago aztertzea interesgarri izango zela iruditu zaigu, bai etorkizunari buruz indartuko den bide bat dirudielako, eta baita bere antolatzaileek herrietan zehar proiektu hau zabaltzeko jartzen duten eginahalagatik ere.

Zizurkilgo kaskoan dagoen udale-

txean, lan honen eragileetako batzuk, garrantzitsuenak ziurrenik, izan dira zehaztasunak eman dizkigutenak. Herriko alkatea Mikel Arrastoa eta alkateordea, HBkoak biak, Koldo Osoro albaitero eta zooteknikoa, eta Diego Cuervas eta Iñaki Bolibar arkitektoak. Baina zer dela eta «Normas de protección y conservación del suelo rural no urbanizable» hauek?

«Nekazaritzari emanak dauden lurren hondatzeak kezkatu gaitu, hasieratik, eta horri nolabaiteko konponbide bat aurkitzen saiatu behar genuela erabaki genuen». Izan ere, laborantzaren degradazioa begi bistakoa den arazo bat da Euskal Herri osoan, eta askoz ere latzago behar bada Gipuzkoa eta Bizkaian. Hori asko sentitzen da Zizurkil bezalako

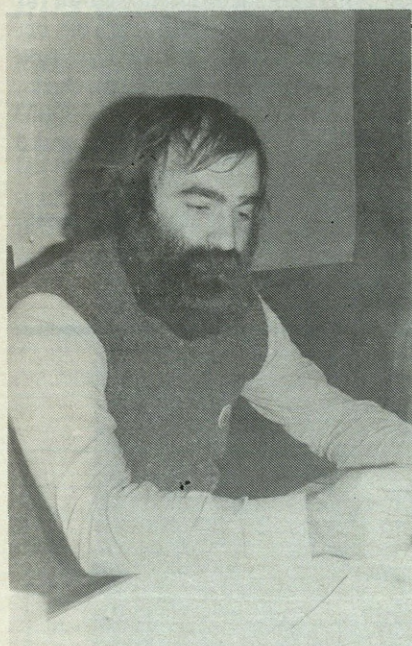
herri batean, oraindik ere baserriak indarra duen leku batean.

Edo «indarra beharko lukeen herri batean» esango genuke hobeto. Zizurkilek, hain zuzen, dituen lurretatik asko utziak eta satrakaz beterik bait daude. Beste zenbait baserri berriz bere txikitasunean itorik, dituen lurak aurrera ateratzeko haina osatzen ez direlako.

Hondamendi horren arrazoiak ikusten ziren, lehendik ere. Baina konponbideak zehaztea zen falta zena. Lur industrialekin, edo urbanismo arazoekin, edo ur garraioarekin, egiten den bezala. Laborantzarako lurra defendatzeko plan bat alegia.

LUR GUTXI ETA SAIL TTIKIAK

Lurak gero eta zatituago egoteari tope bat jarri nahi zaio lehen lehenik. Horren zenbait xehetasun geroago emango digu Koldo Osorok. Baina begien aurrean dago Gipuzkoan (hemen gehienik honi helduko diogu) jasaten den lur eskasia. Eta gainetik, lurrik onenak bai industriarako edo bai etxagintzarako erabili dira.

Koldo Osoro:

**«Nekazaritza
politika
lurretik hasi»**

Zenbait kasutan, gehiegitan tama-
lez, egin denak bueltarik ez du. Baina
bada bigarren fenomeno bat base-
rriaren hondamendian gero eta indar
haundiagoa hartzen ari dena: gera-
tzen den lur gutxi hori ere gero eta
sail tikiagotan banatzen ari dela. Ba-
tetik, etxeak egiteko (hirietako erdi
mailako jendeak eta burjesiak) helbu-
ruarekin indartu den espekulazioa.
Eta horren beste aldeko osagarria:
nekazariak beren lurak saldu egin
behar dituztela, beren zahartzaroa
edo haurren etorkizuna segurtatu
nahi badute.

Horrela gertatu da baserritarrak
ittoa aurkitu duela bere burua, base-
rritik bizi nahi duenak alegia. Gaur
egun nekazaritza bizi ahal izateko
beharrezkoa duzu behar aina metro-
koadro erabiltzea. Eta inguruko lur
gutziak, egunen batean etxegileren
bat etorriko ote denaren itxarope-
nean, prezio altuetan daudenean...
baserritarrak ezin eskuratu beharrez-
koak dituen alorrak.

«Arazo hauek», Diego Cuervasek
ematen dizkigu argitasunak, «legee-
tan dute oinarrietako bat behintzat.
Badago gerra ostean egindako «ley

*Eibarren jaioa, Seguran dago albaiteko. Zooteknia omen da bere
bide eta zaletasuna. Ikasketak egiten ibilia da Europan zehar, hango
nekazaritza aztertzen-eta. Europarantz doa berriro ere Eusko Jaurla-
ritzaren beka batekin.*

«Baserriak daukan prolemtika-
ren barruan, nekazaritza politika ba-
ten beharra dago, ahalik eta azkarre-
na. Eta hau lehendabizi egituretatik
hasi behar da. Zizurkilgo plana egi-
tean ikusi dugu luraren %60 ez da-
goela baserritarraren eskuetan, eta
hori gertatzen da beste herri guztie-
tan ere. Lurjabeen erdiak baino ge-
hiago nekazaritzari lotuak ez daude-
nak dira.

Erakundeetatik ari dira neurri ba-
tzuk hartzen: esne prezioak (gutxi
igotzen), Merkatu Batuari begira...
Baina egituretan egin behar da lana,
baserrien neurriak askoz haundiago
egiten. Eta horri loturik luraren de-
dikazioan. Britainia Haundian lurra-
ren %70 nekazaritzari emana dago.

Hemen, aldiz, gero eta estuagoa
da «pentsu kiloak - esne litroa» marje-
na. Pentsua askoz ere gehiago igo-
tzen bait da esnea baino. Hemen,
bada, neurri guztiak luraren neu-
rriari lotu beharko zaizkio. Eta oina-
rria zelaiak izan behar du, eta ez
Ameriketatik ekar daitekeen sojak-
edo.

Orduan ikusten duzu batetik pen-

● *Askotan baserririk
onenak utziak daude,
satrakaz beterik...
Beste zenbait baserri
berriz bere txikitasu-
nean itorik.*

de Agricultura» delakoa: horrek era-
bakitzen ditu Espainol Estatu osoan
familia batek bizitzeko beharrezko
dituen metro koadroak; eta Gipuz-
koaren kasuan 2.000 metrotan jar-
tzen du. Gezurra dirudi, ezta? Bada,
gero hor dator «Ley del Suelo» dela-
koa, 1956koa, eta zera dio: edozein
lurretan etxe bat eraikitzeak indize
minimoa 0,2 dela. Ea ulertzen dida-
zun: bi mila metro nahikoak ditu
bere etxea egiteko batek, 400 kubiko
osatzen bait zaizkio».

tsuarena, bestetik luraren banaketa.
Beraz, dauden 5.500 baserriak sen-
dotzeko alferrik dauden lurak, %60
hori, horiei beren finalitatea aurkitu
behar zaie: baserritarrei uztea beren
esplotazioak errentagarri egiteko.
Hori da arrazoi nagusia. Lur asko
dago pinudi Gipuzkoan, eta horieta-
ko askok belardi izan beharko luke.
Eta belardi horiekin bizibidea eman
baserritarrei.

Horri buruz hartu behar dira Zi-
zurkilen hartu nahi diren neurriak
bezalakoak:

— nekazaritza lurretan espekula-
zioa moztu.

— lurrari balio bat eman, batak
besteari konpentsatzeko.

Guzti horrek nekazaritzari sozial
aldetik laguntza haundiak eskaintzea
eskutzen du: Erretiro onak, aseguru
sozialak, zerbitzuak, kredituak...
Ezin bait zaio baserritarrari eskatu
espekulazioa mozteko mundu guztia
espekulazioan dabilenean. Azken ur-
teak eroso pasatzeko baserritarraren
itxaropena ez du lurak garesti sal-
tzea izan behar».

Epe luzera, ondorioak azaldu dira: Gipuzkoako herrietako mapak aztertuz geroz eta partzelak ongi xehetu, gero eta gehiago neurriak 2.000 metro horietaruntz inguratuz doazela ikusten dugu. Laborantza mundutik urrun dabilenari arrotz egingo zaio, agian, 2.000 metro zer den esatea, edo «hektarea baten bostetik bat» edo «golde batera ere iristen ez dena». Baina aita baserritarrak utzita 2.000 metrotako lurra jaso duen gazteak ongi ulertuko du: saldu edo etxea egin.

HAINBESTE LUR ALFERRIK GALDURIK

Eta hala ere, sailak gero eta tikiago izate aldera dagoen joera hori egia izanik, nekazaritzarako apropos litzatekeen lur asko erabili gabe dago, sastraka bihurtutik, edo zaindu gabeko pinudiren bat aldatuta; edo bere ahalmenen azpitik landua.

Berriak eman dizkigun lan talde honek bailaratan banaturik arakatu du Zizurkilgo laborantza, eta lur bakoitzaren neurriak, jabe bakoitzaren langintza, non kokatua dagoen eta abar kontutan harturik.

Horrela, lehendik ere espero zen bezala, konturatu dira herri kaskotik urrutiko lurretako jabeak kanpoan bizi direla, Donostia-eta. «Lurrik onenak abandonaturik daudenak direla esan dezakezu. Zer gertatu da? Bertan ari ziren biztanleak alde egin dutela; azpiegitura faltagatik batik bat, bideak eta abar falta zirelako». Jabeak urruti bizi direnean berriz, oso gutxi eta gaizki lantzen dira lur hauek: edo otez josirik daude, edo sasiak hartutako pinudiz...

Orain, jabeak bertan bizi diren lurretan beste hau ere nabari da: soro eta zelai haundiak dituen baserrian bere jabea askoz gehiago dago nekazaritzari emana. Lurak tikiagoak direnean, aldiz, askoz ere partzialagoa da nagusiaren dedikazioa, eta beste lanen batekin tartekatzen da normalki, fabrikarekin-eta.

Plan bat da beharrezko, beraz, alferrik galtzen utzirik dauden baserri horiek berriz errentagarri egiteko. «Pentsa ezazu Zizurkilgo 60 baserrietatik %60tan lurra ez dela biztanleena, maizter daudela alegia. Eta abandonaturik daudenak ere arrazoi horrexegatik daudela gehienbat. Portzentaioak, bestalde, nahikoa mantentzen dira Gipuzkoa osoan».

Ondoko koadroetan ikusten ahal dira zenbakitan hemen aipatzen ditugunak. Batetik gure nekazarien lurren neurriak beste estatuekin alderaturik. Eta bestetik, sektore bakoitzak gure laborantzan duen pisua. Ikargarria da Gipuzkoan eta Bizkaian ze labore gutxi ematen den (lur guztia- ren %6,6 eta %6), eta basoaren neurria berriz (%67,8 eta 65,6) ze gehiegizkoa.

BASO, GANADUGINTZA, LABORE

Arestian azaldu dugun ikerketa guzti honek bazuen bere aplikazio zehatza Zizurkilgo: 2.000 metroko partzela txikia baserriaren heriotza bazen, lurak gehiago sakabana ez zitezkeen arauak jarri beharra zegoen. Zenbakietara jexiz: zenbat metrotan ezarri behar zen minimoa?

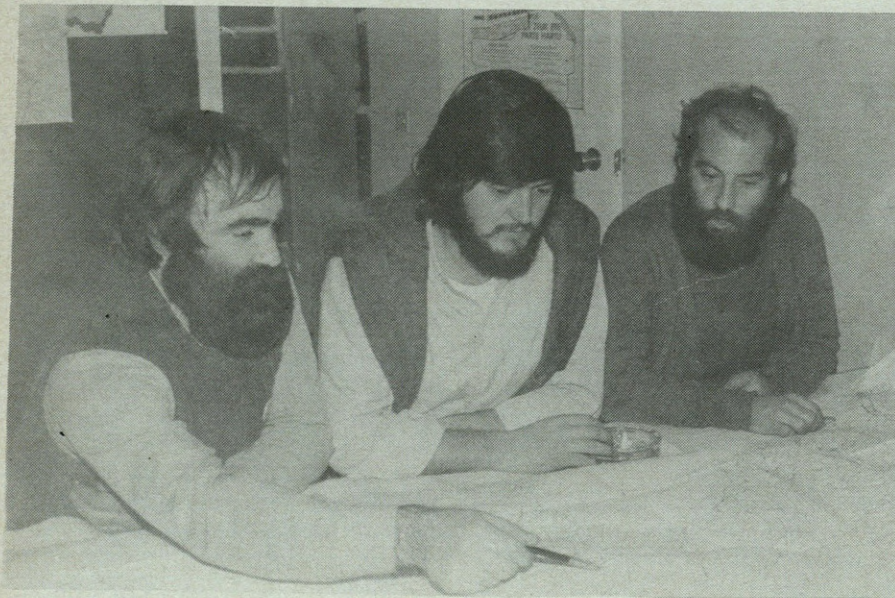
«Guk baino lehen arazo hau ikusia

zeukaten beste zenbait herritako jendeak ere, Oiartzungoek, eta... Baina horrek berez arazoa ez zigula kontontzen pentsatu genuen. Alegia: bati etxea egiten uzteko 2.000 metro euki ordez 10.000 eukitzea eskatzen diogu, beste faktorea ez dugu aldatzen, prezioarena; jende aberatsagoa etortzea lortuko dugu, baina ez baserri lanerako behar duenari lurra uztea». Horregatik zen beharrezko: eskatzen ziren metro minimoei luraren erabilera ere lotzea, eta bestetik leku bakoitzean dauden kondizioen arauera (aldapak edo ez etabar) egokitzea neurriak.

Horregatik, Zizurkilgo laborantza lurak erabilkera nolakoa den ikusiz sailkatu dira: laborantza intentsiboa, ganadugintza, basoa... Eta leku bakoitzean hainbeste metro beharko dira etxea egiteko, segun eta non. «Izan ere, zer aurreratzen duzu baserri haundiak dauden leku batean, herri osorako 10.000 metroren minimoa jartzen baduzu? Haundiak kontserbatu egin behar ditugu, ez horiek ere zatitzen hasi».

Baina bada beste baldintza bat ere: erosten den sail bakoitza, etxeari loturik geratuko da. Eta ez etxeari bakarrik: leku horretan erabakia dagoen lanerako erabili beharko da lur hori. «Udalaren esku geratzen da, beraz, lurra nola erabiltzen den: tipo batek hemen etxe bat egin nahi duela, eta horretarako lurra badaukala? Ongi, baina lur hori nekazaritzarako baldin bada horretarako erabili beharko du. Lan programa bat aurkeztu eta lau urtetan martxan behintzat jarri. Horrela izanen da baserritarrentzat posible lurak erostea.

• *Behar bezalako arautegi bat ez dagoelako, laborantza lurak gero eta tikiagoak dira.*

Ezkerretik, Koldo Osoro, Mikel Arrastoa eta Diego Cuervas

1. koadroa: Lurra zertan erabiltzen den.(Iturria: Caja Laboral).

A R E A	Superficie (1.000 Km ²)	% SOBRE LA SUPERFICIE TOTAL				
		Tierra cultivada	Prados y pastos	Superficie forestal	Otras superficies	Total
Alemania (1)	248,5	27,3	24,1	20	28,6	100
Bélgica	30,5	61,7	7,4	11	19,9	100
Dinamarca	43,0	34,1	25,1	27	13,8	100
Francia	551,2	22,9	34,4	8	34,7	100
Holanda	33,6	17,4	51,5	4	27,1	100
Irlanda	70,3	40,6	17,4	21	21	100
Italia	301,2	24,3	27,0	35	13,7	100
Luxemburgo	2,6	29,3	47,3	8	15,4	100
Reino Unido	244,0	33,9	27,4	—	—	100
CEE	1.524,9	32,5	21,5	29	17	100
Alava	3,04	29,6	13,2	34,7 (1)	22,5	100
Guipúzcoa	1,98	66	16	67,8	9,6	100
Navarra	10,42	37,3	27,2	28,7	6,8	100
Vizcaya	2,21	6	16,1	65,6	12,4	100
País Vasco	17,67	28,6	22,1	38,8	10,5	100
España	504,71	40,8	13,8	30,2	15,2	100
P. V./España	3,5	2,5	5,6	4,5	2,4	—

• *Lantzen ez diren lurak baserritarren eskuetara pasa behar dira, baserria erren-tagarri egitekotan.*

ERAKUNDEETATIK ETORRI BEHAR PLANGINTZA

Ikusten den legez, Zizurkilen egin dena (egiten ari direna, arau hauek herriaren aurrean erakutsirik bait daude, «período de información» delako horretan) ez da laborantzaren plangintza. Lurraren egoera gehiago hondatzen jarraitzea galeraztea da hemengo helburua, espekulazioa geratzea. Bere baserria, ganadugintza nahiz soroa, zabaldu nahi eta behar duen baserritarrak, prezio «rurala» duten lurak behar ditu, eta ez prezio «urbanoa» dutenak.

2. koadroa: Nekazari esplotazioen porzentaiak, neurriaren arauera.

A R E A	(en %)					Total
	1 - 5	5 - 10	10 - 20	20 - 50	50	
Alemania	34,5	19,8	23,4	19,5	2,9	100
Bélgica	29,9	22,2	27,0	17,0	3,2	100
Dinamarca	11,9	19,3	28,3	32,7	7,8	100
Francia	20,5	15,3	22,7	29,9	11,7	100
Holanda	24,9	21,3	30,6	20,9	2,2	100
Irlanda	17,3	18,2	31,1	26,0	7,4	100
Italia	68,2	17,5	8,4	4,1	1,8	100
Luxemburgo	19,2	12,2	18,4	40,9	9,3	100
Reino Unido	14,3	12,5	15,9	26,8	30,5	100
CEE	41,9	17,4	17,6	16,8	6,3	100
Alava	37,1	15,4	19,2	21,1	7,2	100
Guipúzcoa	37,8	26,3	25,7	8,6	1,6	100
Navarra	38,2	33,7	15,7	9,2	3,2	100
Vizcaya	36,6	18,1	10,2	3,9	1,2	100
País Vasco	37,2	26,7	18,4	14,6	3,4	100
España	77,8	10,5	7	4,7	—	—

«Baina erakundeen esku dago beharrezkoa dugun legeintza bat. Prezioak erregulatu, lur bakoitza zertarako izanen den markatu...» Eta beste zertan sartu baino lehen hortik hasi behar duela Eusko Jaurlaritzak ere. 2.800 milioi da Nekazaritza Sail-leko aurtengo aurrekontua, eta horietatik 2.000 milioi azpiegitura sendotzeko. Bideak, eta abar. Baina horrek kontrako fruituak eman litzazke. Leku bakoitza zertarako den erabaki gabe berriro ere espekulazioari ateak zabalik uztea izan bait daiteke. Leku «egoki» batetik bide berri bat pasatu, baserritarrentzat mejora izango den aitzakian eta gero... ttak! fabrikatxo bat.

«Pentsa ezazu», diosku Koldo Osorok, «1973an krisia sortu zenetik Gipuzkoan laborantzari emana dagoen biztanlego aktiboa gehitu egin da. Badago, beraz, plangintza eta laguntza baten eskaria». Beste arazo bat da ordea hori zergatik antolatzen ez den. Erakundeak, ia sail guztietan bezala, honetan ere partxeak jarri eta nola edo hala aurrera ateratzen ari dira saiatzen, plangintza serio baten sartu gabe. Bestetik berriz ez da interesatuko jende batzuen artean, «en ciertas instancias» esan ohi den bezala, espekulazioari bide guztiak ixtea; espekulazioa erdi klaseak eta burjesiak egiten du. Eta agintean nor dagoen...

• *Baserritarrak ezin du behar duen lurra erosi, etxea egiteko bezalako prezioa ordaindu behar bait du.*

Beste mila xehetasun ere kontatu digute Zizurkilen. Baina sakontzeko irrikaz dagoenak erraz aurkituko du Zizurkilgo udaletxeko telefonoaren zenbakia. Eta atseginak dira oso.

Pello Z.

«Berdeak» Alemaniako parlamenduan

PETRA KELLY: MISILIK EZ

«Eskubiak irabazi du Alemanian-zioten aste honetako berri guztiek. Eta aldamenen elkarren segidan, «nobedaderik handiena bezala zera aipatu behar da, ekologistak sartu dira parlamenduan lehenengo aldiz historian...»

Hauteskunde onorioak jakin eta berehala hitzegin du Petra Kelly, partidu berdeko bozeramailetako batek: «Helmut Kohl-ek (Kristaude-mokrata, hauteskunde hauetako garailea), OTANen nahiaren arabera misilik onartzen baditu Alemanian, pazifistak kaleratu beharrean izango gara.»

BERDEAK GORRIAK OTE?

Baina zer dira % 5,3 boto lortu dituzten ekologista hauek? Zer dira berdeak? Berdeak azalez eta gorriak bihotzez, Alemanian dioten bezala? Egia esan tendentziarik diferenteenak biltzen dituzte berdeek beraienengan, kontrakoena esan genezake. Marxista-leninistetatik hasi eta «naturaren lagun» inozoenenganaino, tartean agure sozialdemokrata dextente dituztelarik S.P.D.ren politikaz asperturik.

Dena den ideologia pila guztiau bi sailetan banatu da hauteskunde au-

rreko beraien arteko eztabaidatan: fundamentalistak eta errealistak.

Fundamentalistek, zeinen artean baitago Petra Kelly eta bere inguruan Rudolf Bahro, gizarte industrialia alde batera uztea predikatzen dute. «Alemanian bost miloi lagunen langabezia beharko litzateke haustura gerta dadin eta banako ekonomiko autonomoak sor ditezten» dio Bahrok.

Errealistek aldiz, sozialdemokratizatik ez hain urrun, energia nuklearra ez erabiltzearen aldekoak dira, piskanaka noski, eta OTANetik kanporatzearen aldekoak, hau ere epeka. Beste gainontzekoan langile mugimendu ohizkoaren hildotik doaz.

Hara zer dioten Willy Brandt-ek, «Berdeek ez dute geure ideen aurka doan ezer eskatzen. Bizitza eta natura izorratzen ari den garapen teknologiko ero eta ez-kontrolatu baten kontra daude. Elkar-bizitze era berrien bila dabilta, lana eta denborapasa bereizteko beste era batzuren bila». Eta Brandt-ek hori ba dio...

PETRA KELLY, HABITO BERDEKO MONJA?

Gorriak direla diotenek kontra, berdeak gorriak manipulaturik daudela diotenek kontra zera zioen Petra Kelly-k «Reagan-i zor diodan mesfidantze berbera zor diot Andropov-i».

Partidu berdearen bilakaera ikustetakoan txit interesgarria da emakume honena ikustea, edota biak elkarren parean begiratzea. 1947an jaioa Baviera Gönzburg-en, gerra osteko etxe erorien artean. Estatu Batuetako Virginian kautsituko da 1960.ean. Giro hori ezagutuko du hurbiletik, Martin Luther King, Vietnamgo gerraren aurkako mugimendua... Politologia ikasi eta Kennedyn kanpaina hartzen du parte. Humphreynean gero. Ez du hiritar amerikarra izan nahi eta Amsterdamera dator 25 urtekin ikastera. Postu bat lortu Bruselaseko «Europako Elkargo Ekonomikoan» eta S.P.D.ko kidea bihurtzen da. 1972ean Berdeen Mugimendua sortzen du beste lagun ba-

tzurekin. 1979ean mugimendu hau Alderdia bihurtzen da.1980.ean parlamentura aurkezten dira eta % 1,5 boto besterik ez dituzte lortuko. Orain azkenean lortu dute Bundes-tag-en sartzea.

Oso diskurtso zabala, orokorra eta anbigua darabil Petrak. «Egia», «Maitasuna» «Argitasuna» eta «Pakea» hitzetik hortzera.

Nahiz eta bera berdeen hildo fun-

damentalistetik ibili prest legoke S.P.D.rekin eztabaidatzera eta aliantza- ren bat sortzera. Lau puntutan ez luke egingo atzera: «Misilak ezar- tzearen geldiaraztean, politika nuk- learra eta proiektu garestien uztean, gizartearen itzulikatze politika baten definitzean, eta, azido zaparraden aurkako neurriak hartzeko konpro- mezuaz».

GORRITXO

EMAZTEAK BORROKAN ARMA NUKLEARREN KONTRA

Duela hogeitaz hilabete berrogei emazte eta haur abiatu zirelarik Cardiff, Gales Herriko hiri nagusitik, 200 kilometroko ibilaldian, Greenham Common, Angleterrako kanpo militarrera, nahi zutena zen: debate publiko bat telebistan, defentsarako ministroarekin, Ameriketako Estatu Batuetako 96 arma nuklearren, kanpo horretan ezartzeari buruz. Ez baitzuten gobernuarekin debaterik lortu; deliberatu zuten ba-

kearen aldeko kanpo baten muntatzea.

Geroztik bigarren negua dute aurrera daramatela beren borroka. Arras kondizione txarretan bizi dira. Milaka, emazteak elgarretaratzen eta pasatzen dira kanpo horretatik; Britania Haunditik, Europako beste nazionetatik, Ameriketatik eta Japoniatik. Klase sozial eta politiko, guzietatik ibiltzen dira. Adin guzietakoak, ama

familiakoak, ezkontzekoak, lesbianak, feministak, ezker alderdikoetatik, kontserbadore alderdikoetaraino. Denak ohartuak dira nuklear lanje- rraz eta diote orain behar dute- la zerbait egin arma nuklearren edatzearen kontra.

Beren borroka oso zaila da. Bi aldiz kanpotik bidaliak izan- nak dira eta egunero jasan be- har dute traba asko lekuko eta gobernuko buruzagien aldetik eta poliziaren zampaketa.

Bigarren aldia dute kartzela- tuak direla. Lehenbiziko aldian hogeita hiruk pasatu zituzten bi aste ezpetxean eta orain ber- riz, hogeita hamasei bidaliak dituzte bi asterentzat kartzela.

Joan den abenduaren hama- bian hogeitamar mila emaztek inguratu zuten kanpo milita- rra. Eguneroko borroka dera- mate eta beti indar haundiago hartzen ari dira.

Greenham Commongo kan- potik bestalde badira beste ba- kearen aldeko kanpoak Brita- nia Haundian. Batzuk zenbait aste iraute dute, beste batzuek denbora gehiago. Batzuetan bakarrik emazteak dira, beste batzuetan emazteak eta gizo- nak. Bainan ezagunena eta haundiena Greenham Com- mongoa da. Azken honetan badira beti gutxi gora behera berrogei bat emazte, hau baka- rrik emazteen kanpoa da, ez dago gizonik.

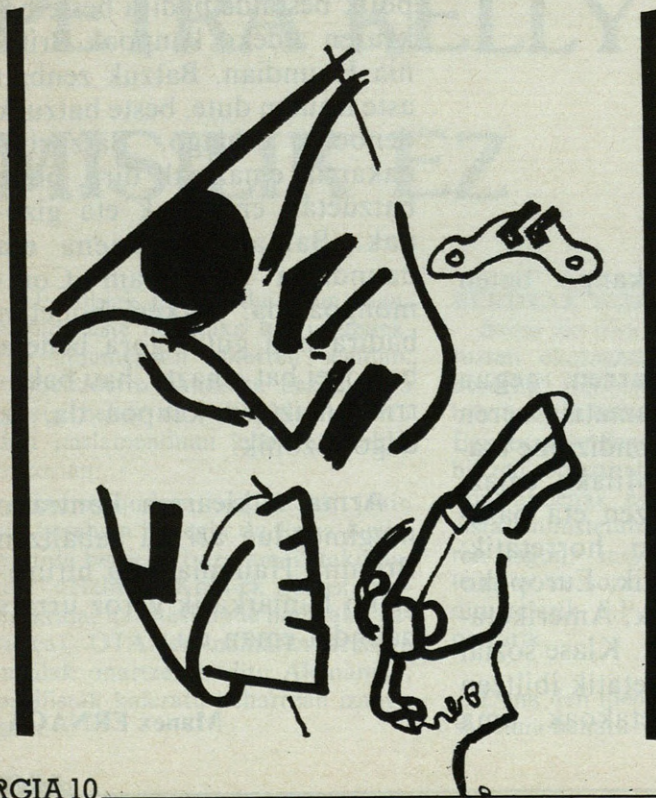
Arma nuklearren kontrako mugimendua ari da zabaltzen Britania Haundian eta hiruro- geiko hamarkatik geroz urrats haundia eman du.

Manex ERNAGA

BENETAZKO IPUIN BAT

J.I. BASTERRETXEA

Behin eta berriro, gauero-gauero orduko gertaera suertatu zenetik, umearen aitak logaitz berbera jasaten zuen, ohean gauak zuritan ematen zituela. Norena zen, baina, errua? galdetzen zion bere buruari Felix Dominguez aitazurtzak. Barkamena emateko prest leudekeela berri eman zeraukon galdetzaileari; halaber, bide kontrolik ez zutela ikusi aldarrikatu zuen lau haizetara...

— Gure egin beharra bete dugu, Major Jauna. (Esan zuen kontrol ez-jarri-faktokoaren mando arduradunak).

— Zelan baina?

— Delinkuenteon kotxeori...

— Barka —moztu zion mandotzarrak—, sospetxosen kotxeaz arituko haiz seguruenetik, noski?

— Bai, halatan da. Esan bezela, hori kotxeori arinegi zetorren identifikazio-mugan gelditu ahal izateko, horren kausaz...

— Ohar bat —ebaki zion berriz haundi-maundiak—, dunda-mudakoon kotxe hark, arautegi ofizialean argitaratu alto-seinaleari ikus-itsuairena eginez, gelditzeko arloa gaingitu egin zuen, ez?

— Bai, halaxe da. Gelditzeko arloa zeharkatuz gero, heurengana hurbildu ginen, mandotzar haundi, eta familia oso bat zela ikusi genuen.

— Ea, bada! Parteak idazten ikasi beharra dago, gero!... Nola daiteke lehenago identifikazioa eskatzea, eta familia oso bat zela ikustean, sospetxoso zirelakoan han bertan tiroka hastea?

— Ez, baina... Gelditzeko sailera heldu orduko tiroketa osotua genuen, eta autoa bere indar soilez heldu zitzaigun. (Azaldu zion mando arduradunak).

Halaxe jarraitu zuten domeka egun hartan haundi-haundi txapadu eta mando arduradunak parte egokia erredaktzeari maixuki ekiten.

Ondoren, ohizko jazoera-parteori kaleratu zuten, non gelditzeko seinaleri uko eginik parabellum bat eskuetan hartu zutela esaten bait zen. Eta, lege-zaindari sailduok, mandoaren aginduak betetzen, heuren bizitza arriskuan jarritz, eta Espainiaren haunditasunaren alde jokatzekoan, delinkuenteok bortzatutako tiroketaldiari aurpegi eman zioten kontrol-segurtasuna garantizatzeke.

— Beno, fakto-mando —aldarri zion Major Jaunak—, azkenean lortua duk istripuari buruzko informe txukuna. Pozik hagoke gero!

— Argigarri izan zait, benetan, emaniko laguntza. Beronen bidez, kotxea kontrol-markara heldu zenerako umea gorpu bazetzan ere, kotxeonek kontrol sinbolu ikusiezinak burlatu gura izan zituela iruditu zitzaigun arren, marra hura gaingitu, eta pistola atera artean, tirorik ez genuela tiratu ulertu bait dut.

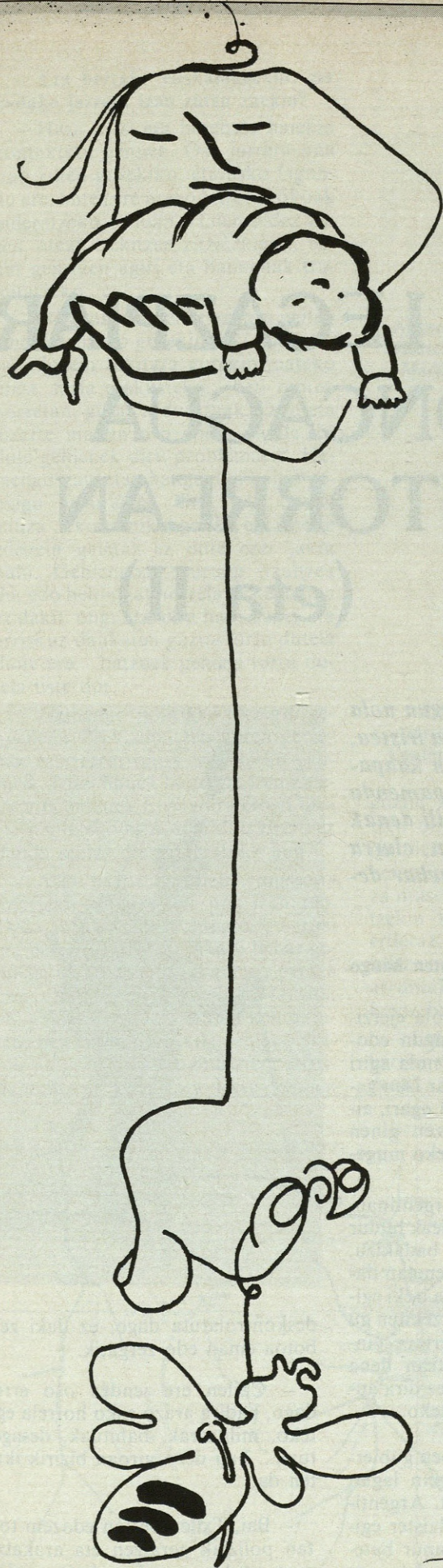
— Ikas ezak motel, ikas ezak hurrengorako.

— Eskerrik asko.

— Bai, baina, inork ezer irakurri aurretik, gai honetaz dudak preokupazioa azaldu nahi diat, kontrolari pres-tua.

— Esan beza.

Horren ondoren, sakuta-hezurrean inoizko indarberria nabaririk, agindu ezin zehatzago eta sendoago banatzen hasi zen mandazaina. Kontrol ez-jarri-faktoko mandoen bilera hamabietan. Motorista fite bat «auzoberri» zerraldo etxera lotolore beltz koroe merketan. Auto egile

entrepresari, protesta-gutuna sospetxosoen kotxearen argiek indar gutxiegi zutela salatuz. Presidente Pheliphe Gonzalez-i eskaria hileta mezara ordu erdi aurretik hiltzeko gomendatuz. Eta, plika hertsian, haurraren aita-zurtzari funeraletara ez hurbiltzeko agindu finkoa.

Enkantoa hauts, eta ixiltasuna apurtu zituen Fraga eta Carrilloren irrupzio biolentuak:

— Zer dugu kontzertatu beharreko?

— Nire ustez, oinarri zabaleko Gobernu batek hartu beharko luke arazoazko urtenbideaz. Eureka! Phelipheri esango diot oraintxe bertan sorturiko hau asmo berriau!

— Zer oinarri zabaleko eta laburreko! Gailur sendokoa da behar duguna! (Aldarrikatu zuen Fragak portafolioan zeraman makailua airean blandituz eta zorrotik zenbait barbantzu jausiz). Holako failoak edozeinek ditzake (Bukatu zuen arraina hamaiketako gerta ziezaien sukaldari Xantxo Errof-i emanez).

Bitartean, eta erreinu exotiko haren beste bazter batean, seguritate gorputzeko morroi izandako hainbatek, bere eginbehar eta polizilan zenbaitzuren zehaztasunak kontatzen zizkion Viñader prentsagizonari. Gero, eta ekarritzeta kaleratu ondoren, gezuk-biltzaile azalzuriko ezgardena harrapatzeko agindua zuten trebeek, haren, gezurtiaren, prentsagizon Viñaderren esan-mesak min handia egin bait zioten zaindari gorputzari, zeinak ikutu oro gorpu saildu bilakatzeko ahalmena bait zuen.

Gauzak horrela, gezurtia harrapatzeari ekin zioten polizia prestu bizkorrek, agindu betetzen.

Baina, hark kazetariak hanka egin zuen, eta ezkutua zelarik, ANAITASUNA aldizkariako hiru mosketeroei elkarrikuska bat eskeini zien bere kasuaren egia osoa, egia soilik, eta egia huts-hutsean kontatzeko asmotan.

Elkarrikuskan azaldutakoaren arabera, bere atzetik zebilen harrapatze-agindua eta kontrol ez-jarri-faktokoa suertatueran erantzunbeharra Joseba Arregi erahil zerauen neumonia atipikoa berarena zela argitu ahal izan zuten.

— Nola daiteke, baina, kazetari Viñador, Joseba Arregi erahil zuen neumonia eta zure detentzio-bandoaren sortzailea gauza bera izatea?

— Erraz da ulertzeko, eta aise endelagatuko duzue. Baze goen aro batetan errege bat, zeinak bi seme bait zituen, eta hilzorian zelarik, ohe ingurura deituz, hauxe esan ei zien: «Ez duzue nik batutako erresuma zatitan utzi behar...»

— Aizu —galdetu zion Dartatxanek—, baina zein da zure istorio eta historiaren arteko zerikusia?

— Esan nahi nizuena zera da. Dakizuen bezala, Estatuak «Rumasa» nazionalizatu du, eta horren barne kausa zein den oso jende gutxik daki. Neumonia atipikoa dela hori, Banco Atlantico horrek zeukan seguritate kutxa prezintatu batetatik atera omen zen. Hau dela eta, Gobernu berriak, UCDe tarrek pertsonak erahiltzeko zituzten bide ezin aproposago zehatzak ez galtzeko, banku eta edukiak oro nazionalizatu izan ditu haiek baino gutxiago ez izateko, horra bestela sozialisten maxima: «Tarzanek ahal badu, zuek ere».

— Baina, zerikusirik al dute sozialistek eta aurreko ipuinekoek?

— Ai, laguntxook, eta zuek zer uste duzue?

LAU LEGAZPIAR ACONCAGUA TONTORREAN (eta II)

Lehenengo elkarrizketaren haria jarraituz gogora dezagun nola Antxon, Txusma, Xabi eta Jose Luisek lortu zuten tontorra iristea, Urtarrilaren 20. an eguerdiko hamabiak inguruan; bigarren kanpamenduan lo egin ondoren hurrengo goizean jeitsi ziren kanpamendu baseraino, bertan hurrengo gaua iragaiteko. Eskiatzan ibili denak errez uler dezake zer zailtasun ikaragarri topa daitekeen, elurra izoztuta, motxila bizkarrean eta arkaitzen zehar jeitsi behar denean.

Hurrengo egunean, 21, beraz, tresnak pilatu eta mandoek eraman zitzaizten prestatuak utzi ondoren «Inca-ren zubitik» Mendoza hiriraino berebidez joan ginen. Hemen lau egun pasatu genuen, betebeharrak kazetalaritzarekin... eta kriston jaia egin ere gure aurretik joan ziren nafartarrekin.

— Bai, hango periodistek garrantzi handia zioten mendira igotzeari, negua zela eta arrisku ugari. Amerikanoena ez zuten aipatu ordea. Gero Xabik esan duena, nafartarrekin batera beste hango euskaldunekin ederrak pasa genituen.

— Beste hiru egun Santiago de Chile eta inguruak ezagutzen erabili genituen: «Villas del Mar». Baina han beste giroa zegoen, turismo eta antzekoa, laster alde egin genuen. Gauza harrigarriak ikusi ere ikusi behar: jendeak ez zuen ohiturarik uretara sartzeko, hondartzan etzandak baitziren ere egun guztia. Askok ikaratu ziren Antxon naturaltasun guztiaz bainatu zenean.

— Zer giro aurkitu zenuten hango jendeekin?

— Lehen aipatu dugu nola ejerzi toaren aldetik ukatu zitzaigun edozein laguntza motarik, eta nola agiri ofizial eta guzti sinatu behar izan genuen. Beste aldetik kontrol ugari, aipatu dugunez ere, mugitzen ginen Chile eta Argentinaren arteko mugetan.

— Nabaritzen da han, Argentinan, zerbait gaizki dagoela, jendeak bildur asko dauka hitzegiteko, badakizu, zerbitzu sekretoak toki gehienetan dabil... Baina gurekin berehala ireki egiten zen, hitzegiten zuen, bazekiten gu kanpotarrak ginela eta zertara gindoazen. Bestela haien artean dena oso kontrolatuta dago eta ez dira auzartzen kontu kontari hasteko.

Ez dakite zer jende dagoen gobernuak ordainduta eta edozein lagun izan daiteke horietako bat. Argentinan nola Hauteskundeak laister egiteko ziren jendea ilusio apur batekin ikusten zitzaion, dena dela oso

deskontrolatuta dago, ez daki zeini botoa eman edo zergatik.

— Chilen ere jendea oso erreta dago, badira arazo asko horrela egoteko, militarrek, bahituak, desagertuak... hau dena giroan bizirik ikusten da.

— Bai, Txilen bertan edozein tokitan poliziak geratzen eta arakatzzen zuen jendea, semaforo batean edo...

– Eta bertako euskaldunekin, zer -nolako jarrera izan zuten zuekin?

– Hara iritsi eta berehala haiekin kontaktatu genuen. Oso jarrera ona izan zuten gurekiko, eta asko lagundu ere, batez ere arazo burokratikoak bideratzeko orduan. Haien bidez zuzen, ateak irekitzen zitzaizkigun, behar genituen agiri eta baimenak tramitatzen.

– Gero aspertu eta nazkatu egiten ginen, egunero gurekin toki guztietara, edozein tokitara gurekin joateko prest, hiria erakusteko... beti zentzu horretan, gutaz arduratuak. Diru eta gizarte mailan oso goian daude, ez dute gehienek diru problemarik. Hemengo gauzetaz hangoetaz baino gehiago arduratzen dira, han daude gauza ekonomikoagatik eta beste edozein gaitaz ez dute ezer jakin nahi. Gehiengoak buruan itzultzea du, edo behintzat horrela diote, baina ez dakit, ongi bizi dira han. Lanez eta arriskuz daukaten guztia lortu dutela diote ere... batzuek gehiegi lortu dutela uste dut.

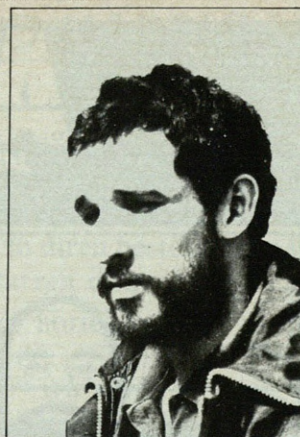
– Hemengo politikaz hitzegin genuenean PNV aipatzen duten gehienak ez «terrorismo» ez antzeko gauzarik. Iritzi hauek baita gazteen aldetik ere, batzuek Euskadira etorri dira eta itzultzeko asmoz gelditu ziren, ez daude inolaz ere integratuak han.

– Askok harritu gintuena «musean» jolasteko zuten zaletasuna izan zen. Ordu pila pasatzen dituzte, gu iritsi eta berehala haiekin jokatu behar genuela, ea nola egiten genuen... pentsa ezazu nahiko onak garela gu laurok, eta gainera ez dakit zenbat keinu duten, hemen baino askoz gehiago erabili bai. Gu erotzen gintuzten, partida batean enpatatzea lortu genuen

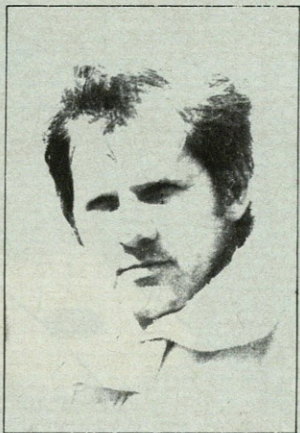
Antxon Burcio Martin

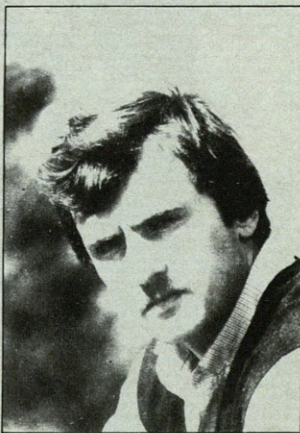
Txusma Perez Azaceta

Javi Gutierrez Cantero

Jose Luis Arrazola Zabaleta

guztia izan zen. Euskal-Etxean biltzen dira ostiralero, larunbatero eta igandero bakarrik. Beste asteko egunetan itxita dago. Eta lehenengo gauza musean aritzea omen da. Gero hitzekin kriston nahasketa, euskeraz, erderaz eta bertako espresioak erabiltzen zituzten. Gazteek esaldi arruntak eta eguneroko gauzak euskeraz badakite, baina besterik ez.

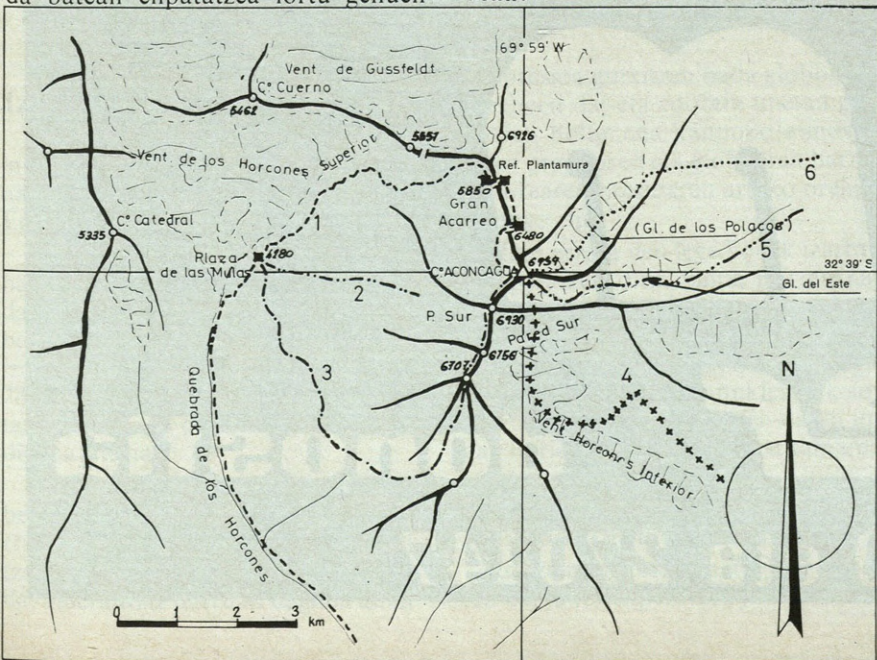
– Eta beste herrietako taldeekin zer harreman mota izaten du hango jendeak?

– Begira oso gauza bitxia gertatzen da, han español asko dago ere eta haiei «gallegoak» esaten diete, ez dute beste bereizketarik egiten, euskaldunak, haientzat bascoak, eta gallegoak. Guk tematsu eta buru gogor fama badugu, baina nobleak. Eta jendeak ontzat hartzen gaitu. Gu joan ginenean eta gure asmoetaz ohartu zirenean parra besterik ez zuten egin, ez ziguten ezetz esan, bazekiten egingo genuela edo behintzat saiatu. Gurekin ez zegoela eztabaidatzerik.

– Zer ondorio edo esperientzia ateratu duzue bidaia egin eta gero?

– Batez ere gogoia gehitu egin zaigu beste tokietara joateko. Han beste toki asko ezagutu dugu, hango mendizaleek diapositiba eta filmeen bidez erakutsi egin ziguten Patagonia aldeira... ez dira altura haundikoak baina pena merezi dute. Beste aldetik beti bai mendian ibiltzeko bai horrelako ateraldiak antolatzen gauza ugari eta berriak ikasten dituzu. Arazo ekonomikoak larrienak izaten dira. Orain espero dugu diapositibak eta pelikularen bat ateratzea... ea zer bait lortzen dugun.

Bittor FERNANDEZ

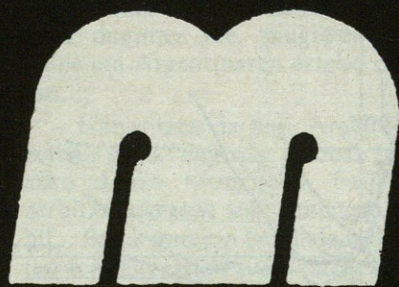
AUZMENDI

JAZTEKO MILA AUKERA, BAINA AUZMENDI
BAKARRA DUGU.

SASTRE VERGARÁ, 1 DONOSTIAKO ESTILOA

kirolzaleen zerbitzutan

miner

donostia

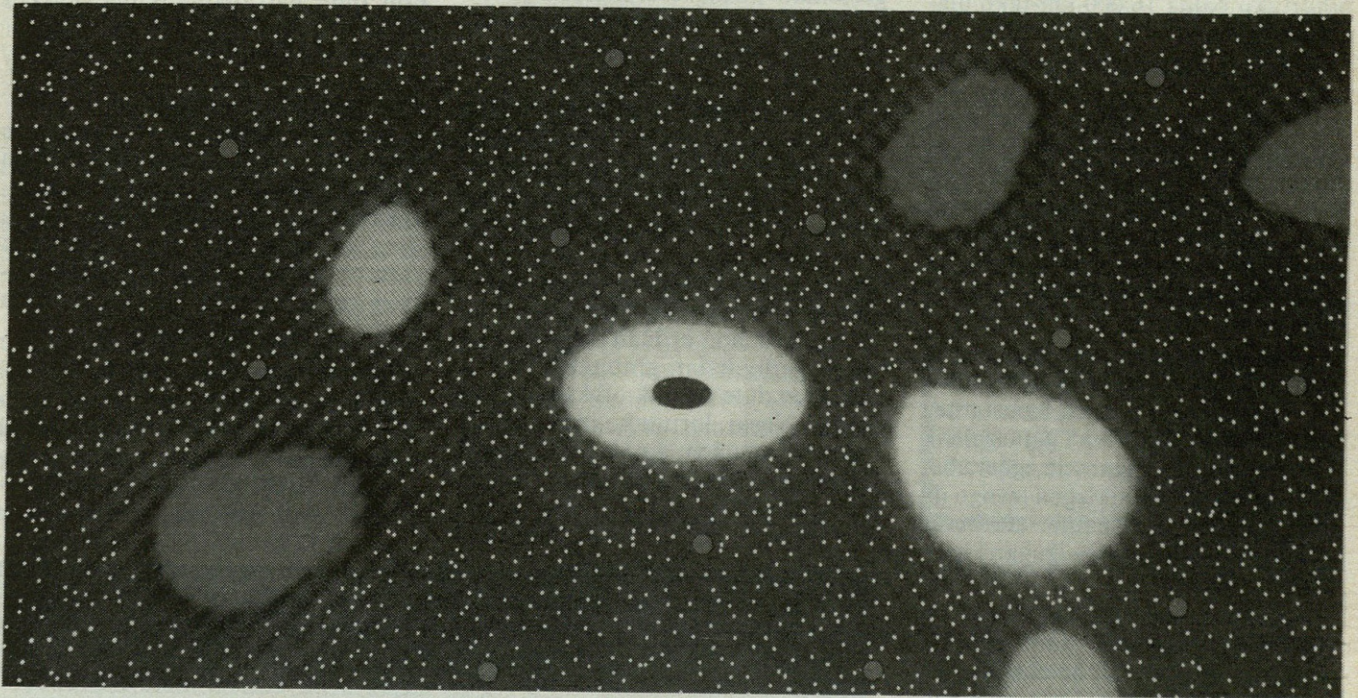
271050 eta 270447

Azkeneko urteetako Astronomiak egin duen aurkikuntza enigmatikoenetako bat «zulo beltz»-ena izan da.

Espazio-denboraren eskuraturaren etendura puntu hauek, norbaitek gure unibertsoaren eta paralelo diren beste unibertsoen arteko konexio-zubiak bezala interpretatzen ditu.

Baina ¿Zer dira zulo beltz delako horiek? ¿Nola sortzen dira? ¿Nola eboluzionatu?

KOSMOSEKO ZULO MISTERIOTSU HORIEK

Izarrek eta globoak

Zulo beltza modu egokian zer den interpretatzeko, guretzat ondo ezaguna den izar batekin hasiko gara: Eguzkia.

Eguzkiak duen masarengatik alde batetik eta bere gainazaletik zentrura dagoen distantziarengatik bestetik, bere azalean kokatua dagoen edozein izakik Lurrean izango lukeen baino 28 aldiz handiagoko erakarren grabitatorioa izango du, 28 aldiz pisu handiagoa alegia.

Izarra, puztuta dagoen globo bat bezala har daiteke. Globoaren barruan dagoen airearen presioa handitzen bada globoa bera ere handitzen da, alderantziz barruan dagoen airea-

ren presioa gutxitzen bada globoa ere gutxitzen da; eta edozein unetan globoaren bolumena kanpoko atmosferaren presioaren eta globoaren barruko airearen presioaren arteko orekak emango du.

Hain erreza den lege honek izarrek menperatzen ditu, baina izarren kasuan barrurantz eragiten duen kanpoko indarra grabitatearen izaten da, eta izarren barruan kanporantz eragiten indarra konbustio nuklearrak sorarazten duen energia izaten da, bi indar horien orekak izarren tamaina ematen duelarik.

«Nano zuri»-a deritzen izarra

Edozein arrazoiarengatik izarra baten barruko tenperatura jaisten bada,

barrutik kanpora zuzentzen den presioa gutxituko da eta orduan indar grabitatorioa jabea agertuko zaigu izar barruruntz estutuz.

Izarra uzurtzen hasiko da, eta prozesu honen ondorioz izarren masa gero eta bolumen txikiagoan kokatua aurkituko dugu maila bataraino non izarren materiaren oinarria diren atomoak hausten dira eta haien ordean atomo horien elementu sinpleak (protoiak, neutroiak eta elektroioak alegia) libre gelditzen bait dira.

Izarrek jarraitzen du uzurtzen eta une batean elektroioak hain hurbil aurkitzen diren zeren beren indar aldaratzaileek grabitazioak barruruntz eragiten duen indar irenkorra eusten

bait dute izarrak oreka berri bat lortzen duelarik. Baina berriro lortzen den oreka hau, izarraren izugarritzko bolumen gutxitzearen truke izan da.

Era honetan bolumena gutxitu duen izarrari «**nano zuri**» izena jarri dio astronomiak duen txikitasunagatik.

Izarraren izugarritzko gutxitze horretaz jabetzeko, esan dezagun Eguzkiak gaur egun duen diametroa 1.400.000 km-takoa bada, nano zuri bihurtuko balitz 16.000 km-tako diametroa baino ez lukeela izango.

Baina gertatutakoa ez da gertatzen den guztia. XVII mendean Newton-ek, grabitatea, masa duen edozein gorputzaren ezaugarria zela definitu zuen. Eta indar grabitatorio hori gorputzak duen masarekin handitzen da, baina indar hau eta zenbat eta gorputzaren gainazala bere zentruarekiko urrutiago egon hainbat eta balio txikiago izaten du.

Lege honegatik, bada, izar batek bere bolumena gutxitzen badu nano zuri egoeraraino (masa konstantea mantenduz), izarraren gainazaletik zentzura dagoen distantzia egoera berri honetan askoz txikiagoa izango da jatorrizko izarrean baino, eta beraz erakarpen grabitatorioa izugarri handitu.

Azkeneko hau intuitiboki ulertze-ko, pentsa dezagun gure eguzkia nano zuri egoeraraino helduko balitz, gaur duen grabitatea (Lurrarena baino 28 aldiz handiagoa) 210.000 bider handiagoa izango litzatekeela.

1915 urte inguruan aipatutako guzti hau, fisikoki nahiz matematikoki egoki oinarritua egon arren zirkulu zientifikoetan susmo askorekin jasoa izan zen. Zaila zen benetan atomoek, desintegratu eta beren parteak estutuz gero beste egitura egonkorra sor zezaketela onartzea. Materialak era honetan jo lezakeela frogatzea behar zen. Baina nola lortu frogatzea hori, gure munduan experimentatzea dezakegun materia, materia arrunta bada? Froga hori gertatzekotan gure mundutik kanpoan bilatu behar zen. Kosmo-sean.

Erlatibitate teoriak intentsitate handiko eremu grabitatorioan barreina argia igarotzen denean, argi horrek energia galtze bat izaten duela esaten digu. Eta energia galtze hori izan batetik gure teleskopioetara heltzen den argiaren espektroaren desplazamenduaren bidez detekta dezakegu.

1925 urtean nano zuria izan litekeela oso bolumen txikia zuen Sirio B

deritzan izarraren argia aztertu zen. Kalkuluek auresaten zuten bezala, espero zen argiaren espektroaren desplazamendua egiztatu zen, delako izar horrek izugarritzko eremu grabitatorioa zuela agertuz. Sirio B bada, gizakiak detektatutako lehenengo nano zuria izan zen.

Neutroizko izarrak

Baina jarrai dezagun gure bilakabidearekin. Nano zuri izar batean, zer gertatuko litzateke erakarpen grabitatorioa indartsuegi bihurtuko balitz eta elektroien aldarapenak indar hori kontrajarri ezin izango balu?

Kasu horretan izarra berriz hasten da uzkuertzen eta lehen libre ibiltzen ziren elektroiak eta protoiak orain estutzen dira neutroiak moldatzeraino, orduan izarrak duen oinarritzko materia neutroiez osatuta gelditzen da. Neutroi horiek jarraitzen dute hestutzen hertsia egotea ezin duten maila batetaraino, orduan hertsia egoteagatik indar grabitatorioa balaztatzen dute izarrak oreka berri bat lortuz. Noski, lortutako oreka berria izarrak bolumen gutxitze eta beraz eremu grabitatorio handitzen baten truke gertatzen da. Honelako oreka mota lortzen duen izarrari «**neutroizko izar**» izena ematen zaio.

Gure eguzkia neutroizko izar bihurtuko balitz, orain duen masa osoa 16 km-tako diametroa bakarrik duen esfera batean kabituko litzateke, eta esfera horren gainazalean nabaritutako litzatekeen grabitatea Lurran daukaguna baino 210.000.000.000 aldiz handiago izango litzateke.

Bere garaian nano zuriek mundu zientifikoan sortu zuten sinesgogortasuna gainditua gertatu zen neutroizko izarrek sor araz zuteneki

konparaturik. Muga horietaraino materia degeneratua aurkitzea oso zaila egiten zitzairen aldiko jakintsuei.

Sinesgogortasun hori fenomeno baten behaketarekin bakarrik gaindita gerta liteke. Baina nola gehatu izugarritzko distantzietara kokatua legokeen eta bakar bakarrik 8-15 km-tako diametroa izango lukeen objektu bat?

Honelako objektu batetik bidalitako argi ikuskorra gure teleskopioek ezin dute harrapatu. Baina objektu horietatik datorren argi ezikuskorra erradioteleskopioek oso egoki har eta azter dezakete.

Honela Thomas Gold astronomo austriarrak, neutroizko izarrak hain txiki eta dentsitate handi bere ardatzarekiko 4 segundutan edo buelta osoa emango zutela eta biraketa horren ondorio erradiazio pulsaria espazioruntz bidaliko zutela, aditzera eman zuen.

Izan ere, erradiazio pulsari horiek erradioteleskopiek hartu eta kontrolatu zuten, auresaten zen neurrian gainera. Era honetan erradiatzen zuten izarrei «pulsar» izena eman zitzairen. Are gehiago, 1969 urtean Kantzer (karramarro) nebulosan oso zaila ikusten zen 16 magnitudeko izar bat teleskopioaren bidez ikusia izan zen, eta harriduraz astronomoek egiztatu zuten izar horretatik zetorkien irrati-emisio periodikoak sinkronizatuta zeudela espektro ikusorran ikusten zirenekin. Era honetan bada inoiz espero izan ez zitekeena errealitate bihurtu zen; gizakiak lehenengo pulsar optikoa ikusten zuen (eta gaur egun arte, bakarra), zera: gizakiaren begiak lehenengo neutroizko izarra ikusten zuen.

KANTZER (karramarro) nebulosa. Bere erdian 1969-an neutroizko izar bat behatu zen.

Zulo beltzak

Eta zer gertatuko litzateke izar batzutan grabitazioaren indarra neutroizko egitura zanpatzeko gauza izango balitz?

Kasu horretan ez dago unibertsoan izarren kolapsoa geldi araz dezakeen indarrik. Izarra oztoporik aurkitu gabe gero eta txikiago bihurtuko da zero bolumeneruntz gabe gero eta txikiago bihurtuko da zero bolumeneruntz dihoalarik. Aldiz, grabitatea gero eta handiago egingo da infinitoruntz doala. Guzti honek izarrenentzat zernolako ondorioak ekarriko ditu?

Lehen esan bezala Einstein-ek bere Erlatibitate teoria aplikatuz, argia eremu grabitatorio baten aurka dabilenean dagokion energiaren zati bat galtzen duela aurrezaten du, Sirio B nano zuriaren kasuan ezperimentalki frogatuta gertatu zen bezala.

Orduan, izar baten eremu grabitatorioa handitzen duen ala izar horrek igortzen duen argiaren energia galtuz doa, eta honela neutroizko izarra kolapsoruntz doalarik igortzen den argiaren energia gero eta txikiagoa izango da. Momentu batean energia gutzia galtzen du eta izarrak emiti-

tzen duen argiaren energia ezin da izarren eremu grabitatoriotik atera. Beraz, honelako kontrakzio-fase batetara heldu den izarra, inoiz ikus ezin izango dugun izarra da zeren eta igortzen duen argia detektagarria ez bait da.

Bestalde, prozesu honetan sartuta dagoen izar baten eremu grabitatorioak ikaragarritzko intentsitatea izango luke, eta bere inguruan ibil litekeen edozein objektu, izarren eremu grabitatorioaren sarean harrapatuta geldituko litzateke, hortik ateratzeko ahalbiderik eduki gabe. Objektu hau ondoa ez duen zulo baten hobia erori izan bailitzan izango litzateke.

Azkenengo bi arrazoi horiengatik kolapsatu diren izar-objektu hauei «black hole» («Zulo beltz») izena eman zaie.

Izar-objektu hauen teorizatzeak harridura sortu zuen (berriz ere) giro zientifikoetan. Gainera, nola detektatu ikusten ez diren objektuak beren erradiazio guztiak eremu grabitatorioan bertan gelditzen badira? Nola aurkitu objektu horiek, beren inguruetako ezer ateratzen ez bada?

Badago metodo bat, eta zera da:

Zulo betzaren eremu grabitatorioak duen eragina bere inguruan dauden beste izarren mugimenduaren gain aztertzea. Metodo honen eta oso metodo sofisticatu batzuren bidez, hasieran sortu zen harriduratik mirespen eta eztabaidetara pasa da.

Gaur egun zulo beltzak diruditen ortziaren lau puntu berezi, grinaz aztertzen ari dira, horietako bat gure galaxiaren erdigunean kokatua egonik.

LIZARDUI

Hiztegia

OREKA= equilibrio

UZZUR(TU)= contraer (ido)

INDAR ALDARATZAILA=
fuerza repulsiva

GAINAZAL= superficie

EREMU= campo

BALAZTA(TU)= frenar(ado)

BEHAKETA= observación

IGORR(I)= enviar(ado)

●
Gure galaxia kanpotik ikusita era honetan ikusiko genuke, bere erdian zulo beltz bat duela rik.

Hego Euskal Herrian 11 kasu egunero

GURASOEN ETXETIK IHESEGITEA: PROTESTA HUTSA BAINO GEHIAGO

Semealaben adina aurrera doan neurrian, eta hamabost urtetik gora batik bat, arazo larri bat aurkeztu ohi zaie gehienetan gurasoei: gaztetxoak bere kabuz funtzionatzen hasten dira, eta neurri egokian tratatzen asmatzen ez bada problema benetan latzak sor daitezke. Horieta bat etxetik ihesegiten duten gaztetxoena izango litzateke. Askotan kapritxo edota behinbehineko gauzatzen hartzen dena, baina gaur egun hori baino askoz gehiago bilakatu dena: seriooki planteiatu beharra dagoen gaisotasun sozial bat. Zeren, azkenetako, beti berdinak izaten dira ogena ordaintzen dutenak, gazteak, haiek bait dira ekonomikoki babesik ez dutenak.

Arazo sozial bati buruz ari bagara—eta areago marjinazioari dagokiona baldin bada—lehen mementuan ohartarazten gaituena egunkari eta irratietako berriak izaten dira. Haren ondoren, estatistikak.

Gurasoen etxetik aldegitari begiratzeko badiogu, ez bata ez bestea ez zaio batere falta: irratietan eta egunkarietan noiz nahi aurkitzen ditugu etxetik ihesegindakoen kasuak, eta estatistikak garbiak bezain kontundenteak.

Hego Euskal Herrian urteko 4.000 kasu gertatzen dira gutxi gorabehera. Estatu Espainolean 30.000tik gora. Horrek adierazten duena garbi dago: eguneko egun gazteak baino gehiago etxetik aldegitzen dute. Gauza ikusgarria da askoz neska gehiago direla mutilak baino. Agian anekdota hutsa izan daiteke, baina urte batetan eta hurrengoan gertatzen denez pentsa liteke bestaleko esanahirik ere izan dezakeela.

AZKEN URTEOTAKO ALDAKETAK

Zifra horiek garbi adierazten digute arazo larri baten aurrean gaudela.

Eta horrelako arazoen aurrean maizegi gertatzen den bezala, ez dirudi sakoneko arrazoinak konpontzera doazenik. Hala eta guztiz ere, izan da aldaketa bat azken urteotan aldegitzen kontu horretan, gutxitze aldetik alegia. Izan ere, azken hiru urteetan horrelako kasuen zifra jaitsi egin da batetatik bestera.

Hori bai, gurasoen etxetik aldegitzen dutenak lehen baino urte gutxiago dauzkate. Nolabait esan daiteke alde horretatik ere aldaketa nabarmena izan dela. Adinaren kontua oso ikusgarria da, zeren garai batetan badirudi gehiago egoten zela zain hemezortzi urteen (edo hogeitabat duela urte batzu) ingurura iritsi arte pauso hori ematera ausartzeko. Dena dela gurasoekin izandako konflikto baten ondorioz hartzen denean erabaki hori, beti adin nagusiaren kontu horrekin lotuta doa argi eta garbi. Bestalde, adin gutxitze horrek zerikusi handia dauka drogak eta delikuentziak marjinazio soziala elkartzen duten lekuekin batik bat.

ARRAZOIAK, BERRIZ, BEREN HORRETAN BERTIN

Arrazoinak, halere, ez dira asko al-

datu, eta ihes egindakoei galdetuz gero zergatik, garbi azaltzen da arrazoin horiek ez direla aspalditik aldatu. Normalean etxeko egoera jasangaitz batetatik sortu izaten da etxea uzteko erabaki hori, hau da, komunikazio eta inkonprentzio problema bat. Etxeko egoera pairaezina bilakatzeko delako hartzen dira mota horretako erabakiak, baina dudarik ez dago logikoa litzatekeen guztitan ez dutela gaztetxoek etxetik ihesegiten. Izan ere, familien bizitza eta egoera batzutan hain dejenaturatu eta autoritarismoa beteta dauden mementu honetan, logikoagoa litzateke askoz kasu gehiago egotea.

Horrelako ihesegite baten kasuan, badirudi onartua dagoela egoskorrena eta burugorrena gehienetan gaztetxoak dela, eta ez gurasoak. Aitzitik, eta psikologoen nahiz soziologoek diotenez, gurasoak izan ohi dira jarrerarik gogorrena eta gorrena hartzen dutenak. Hain zuzen ere, gurasoak dira familiako ekonomia eskutik helduta daukatenak eta badakite dirua dela aldegitza edo geratzea erabakitzen duen faktorea. Horretaz kontziente dira gurasoak eta horretaz baliatzen dira, «hemen gurekin zauden bitartean, hau edo beste hura egin beharko duzu eta puntu».

Horrelako egoerek mutur batetara jotzen dutenean hartzen da normalean gurasoak pikutara bidali eta etxetik ihesegiteko erabakia. Dena dela, eta legez hemezortzi urte arte etxetik aldegitetik ez badago, gero eta inportantzia gutxiago dauka muga legal horrek: alde batetatik nahiz eta gurasoek salatu, poliziak ezer gutxi egin dezakeelako, eta bestetik

gurasoei berei gero eta bururatzen zaielako parte ematea.

ADINA, LEGEA ETA MODUEN BERRIKUNTZA

Kasurik onenean psikologoarengana jotzen dute gurasoek baina jakina, gurasoek ezer egiteko ahalmenik gabe ikusten dituzte beren eskuak. Izan ere, oinarritzko arazoa ez dago gehienetan gazteengan, gurasoen autoritatean baizik.

Jakingarria irudi lezake konkretuki jakitea zein adinetan zenbatek egiten duten etxetik eskapo. Gehienek 16-17 urterekin deliberatzen dira, erdia baino gehiago. Ondoren, 18 urterekin ihes egiten dutenak bostetik bi dira. Gainerakoak, 14 eta 15 urtekoak dira nahiz eta tartean hamabi urtekorik ere badagoen. Kontsolamendu triste samar bezala, esan dezagun 12 urtetik behera ia ia kasurik batere ez dela ematen.

Hala eta guztiz ere, oztopo guztiak ez dira legalak. Hemezortzi urteen muga legala pasatuta ere, ia eszepziarik gabe esan daiteke problema mantendu egiten dela. Azken finean, lanbidearen arazoa dago oinarrian eta gurasoek argudio berdin berdina erabiliz jarrai daitezke. «Ez bazaude gustora aldegin ezazu». Irtenbidea, noski, garbi baino gerbiago: ezin gurasoen etxetik aldegin lan finko bat izan arte.

Metodoak eta moduak aldatuz doa, hori egia da. Gaur egun horietako gaztetxo gehienek ez dute aldegiten garai batetan bezala, dena utzi eta abisu batere eman gabe hanka egin. Badirudi, gizon jantziak diotenez, orain aurretik hitzegiteko eta gauzak ikusteko prestago ageri direla. Halere, «negoziaketa-saio» gehientsuenak pikutara joan ohi dira eta hortik dator aldegitaren erabakia.

ITZULTZEAREN BIDE TRISTE ETA NEKETSUA

Hori bai, ia ia guztiak etxera itzultzen dira. «Azkenean zu ere bueltako zara» zuen izena ARGIAko argazkinobela batek, eta ikaragarri tristea baldin bada ere, aitortu beharra dago baten bat kenduta gainerako guztiak bueltatu egiten direla berriz gurasoen etxera. Halere, haietatik gehienek positibotzat jotzen dute esperientzia, gustora gelditzeko besterik ez bada ere. Bestalde, guraso asko eta askok bigundu egiten dituzte beren jarretarak semealaben artean horrelakorik gertatuz gero. Gauza jakina da berriz ere etxera itzulitakoan bi gauza gerta daitezkeela: jarrera gogortu gurasoen aldetik errepresioa larrituz, edota

marka jaitsi eta beranduago iritsi ahal izatea eta antzeko neurriak.

Kuriosoa da baten batzuk behin eta berriz eskapo egiteko ohitura izaten dutela. Azkenerako, noski, bere protesta-zentzua galduz doa eta gehienetan erreformatorio batetan bukatzen dute kasu horiek.

MAILA ZABALAGO BATZU IKUTU BEHAR

Azkenean, gai honek familiaren gaira eramaten du gure atentzioa, familia eta moralaren auzia. Zeren garbi bait dago familia araudi estu bat jartzera eramaten duen arrazoi nagusia morala dela gazteek «beren gazak» edo «lizunkeriak» egotearen beldurrez.

Horrek sortzen du halako sentimendu bat familia kolokan jartzera eramaten duena, probisionalki bada ere. Eta hori txarra behintzat ez bada ere, okerreña da horrek beti berarekin ekarri ohi duela etsipen sentimendu bat, gizartearen beste edozein modibetarako zabaldu daitekeena.

Beraz, izatez gai larria bada, areagotu egiten zaigu horren dimensioa gizarte osoaren gaisotasun baten adierazgarri gisa edo. Egia esan, problema horri konponbide bat aurkitzeak beste eremu zabalago batetan aurkitzea suposatuko luke: gizarte osoaren pentsamoldeenean.

Andres PAGOLA

E.K.B.
ERRESISTEN-
TZIARAKO
BATASUNA

Euskarazko Kulturaren Batzarra

E.K.B. «ERRESISTENTZIARAKO BATASUNA»

Baten batek baino gehiagok galdetuko dio bere buruari, «Sigla berri batzu?», «Beste talde berri bat?, Zertarako?».

Eta kopeta zimurtuko du beste norbaitek kospirazio berri bat ikusirik lainopean, zer den jakin baino lehen agian, zein helburu dituen galdetu gabe seguruasko, zerk bultzatu duen horretara usnatu gabe noski.

Halaz eta guztiz ere, nahiz eta norbaitek baino gehiagok horrelakorik esan, ARGIA hau irakurtzen ari zarenerako, aurkeztua izango da jada jendeaurrean (Bergaran, 12an) Euskarazko Kulturaren Batzarrea: E.K.B.

«EZ DU KULTURALISMO HUTSETIK ABIATU NAHI»

Zer da ordea E.K.B., ez bada ez talde politiko bat, ez erakunde kultural bat? Bada, batasun bat da, koordinakuntza bat. Zeren koordinakuntza? «Euskal kulturaren alorrean eta bereziki euskararen mailan lanean diharduten organizazio nahiz lagun banakoei irekita dagoen Koordinazio edo Batasuna, euskararen normalkuntza bultzatu nahi dutenei, alegia».

Alderdi edo talde politikoek ez dute, zuzenean behintzat, parterik izango Koordinazio edo Batasun honetan. «Hala ere, nahiz eta alderdi politikorik ez egon gure artean, E.K.B.-k ez du kulturalismo hutsetik abiatu nahi, jabetua bait dago euskararen eta euskal kulturaren arazoa funtsean politikoa dela».

Hildo beretik, eta panorama pittin bat argitzearren, erakunde publikoei buruz irekita dago. Nahiz eta E.K.B.-ren kritikak beraiei izango diren zuzenduak, «horien erantzunkizuna aitortu eta gogorarazi ezezik, horien ekintza instituzionalak eta ofizialak bultzatu eta bizkortu nahi ditu».

E.K.B.-ren ustetan erakunde publikoek eta herri-erakundeek elkar osatu eta elkarri eragin behar diote, hizkuntza nazionala aurrera eramateko eta normaltzeko.

E.K.B. PARTE HARTUKO DUTEN SEKTOREAK (Ez da zerrenda itxia, adibide gisa ematen da)

A) IRAKASKUNTZA

- Ikastolak (Guraso, irakasle, instituzioa)
- Beste eskoletako euskarazko irakasle eta gurasoak
- Institutoak, Hezkuntza Profesionala...

B) UNIBERTSITATEA

- Unibertsitateko euskararen arduradunak, edo langileak.
- Udako Euskal Unibertsitatea, UZEI...

C) HELDUEN EUSKALDUNTZE-ALFABETATZEA

- AEK
- HABE, eta besteetako irakasleak...

D) KOMUNIKABIDEAK

- Aldizkari euskarazkoak: Argia, Anaitasuna, eta abar
- Erdal aldizkarietako euskararen arduradunak edo langileak, EGIN, DEIA...
- Irratiak
- Telebista

E) LIBURUAK, BESTE KULTURBIDEAK

- Liburugintza (idazleak, editoreak, itzultzaileak...)
- Kantagintza (?) abeslariak, disketxeak...
- Teatroa
- Zinema

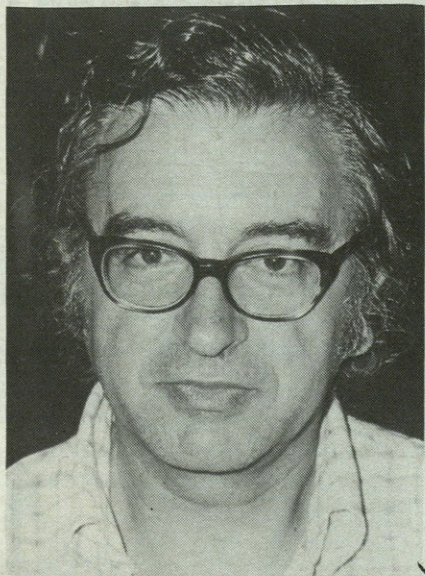
F) ADMINISTRAZIOA

- Euskararen arduradun kontzejalak, diputatuak...
- Euskararen teknikoak, udal itzultzaileak...

G) EUSKARAREN ALDEKO MUGIMENDUAK

- EHE
- Tolosaldea berreuskalduntzeko, eta besteak

H) BESTE ZENBAIT

«EUSKARA HILTZEN ARI GARA»

Batasun hau zeintzuk, edo zeinen artean osatuko den aski garbi geratu bada ere, batasun edo koordinazio horretarako beharra dugu oraindik azterkizun. Euskararen egoeraren baloraketa batetik abiatzen da E.K.B. «Azken urte hauetan euskararen normalkuntzaren aurrerapena baino atzerakada nabarmenagoa da, inboluzio moduko bat gertatzen ari da hainbat mailatan eta hainbat aldetatik».

Baloraketa hori egiterako azken urte hauetako datoak erabili ditu E.K.B.-k.

Lege mailan eragozpen bezala estimatzen ditu Kostituzioa eta Estatu-tua, euskara, benetan, Euskal Herriaren hizkuntz nazionala biurtzeko. «Konstituzioaren arabera behartuta gaude gaztelera ikastera. Estatutuaren arabera, aldiz, ez gaude euskara jakitera behartuta». Iparraldeko legegabeziak eta Nafarroako hizkuntzari buruzko legeari buruz antzeko estimazioen bat egin beharko litzateke E.K.B.ren iritzirako.

Baieztapen sendoa

Euskara da Euskal Herriaren hizkuntza nazionala.

Baina gaur, Euskal Herriko biztanleon laurdenak ere ez dugu Euskaraz mintzatzeko, irakurtzeko, bizitzeko aukerarik ez eskubiderik.

Geure hizkuntza nazionala ukatu egiten zaigu.

Euskaldunok minoria bihurturik aurkitzen gara Euskal Herrian bertan. Egunetik egunera minoria ahulagoa egoera hau iraulerazten ez badugu.

Euskara ez da hizkuntza normala. Hizkuntza normal batek egun osoko eta tokiune guztietako harremanak bideratzeko balio du. Euskaraz, ordea, gizarte-harreman garrantzitsuak galeraziak dauzka. Normala egin beharra dago, normalkuntz bidean jarri, deuseztapenetik salbatuko bada.

Euskararen benetako normalkuntzak zera eskatzen du gaurko egoeran: Erakunde publikoek, bai legetan, eta bai hizkuntz politika osoan, euskarari zinezko lehentasuna ematea. Horrela bakarrik ordainduko da nolabait euskaldunek beren hizkuntzan jasan duten zapalkuntza eta bazterkuntza historikoa; horrela bakarrik burutu ahal izango du Herri honek Euskal Herri euskaldunaren proiektu nazionala.

Euskararen benetako normalkuntzak legezko eta administraziozko neurri ugari eta sendoak eskatuko ditu. Dirutza handiak gastatu beharko dira, urteak joan urteak etorri, gure hizkuntza normalkuntza bidean jartzeko. Baina guzti hori alferrikakoa, ondoriorik gabea, gertatuko litzateke herri-mugimendu sakoan oinarrituko ez balitz. Herri-mugimenduak herriaren **eskuhartzea** esan nahi du. Norbere herrian, eskolan, lagunartean, lantokian, kulturalagintzan, politikagintzan, euskararen normalkuntzaren alde ez bada burukatzen jai dute goitik beherako neurriak.

Euskararen normalkuntzarena, prozesu demokratikoa izango da, herri-borondatean eta herri-ekintzan oinarrituko denez. Ez diogu inori ukatu nahi bere hizkuntza erabiltzeko eskubidea. Ez da hori gure asmoa. Baina geure nazio-hizkuntza ukatua **non nahi** eta **noiz nahi** eskubidea eta aukeraren alde burukatzeke prest gaude.

E.K.B.

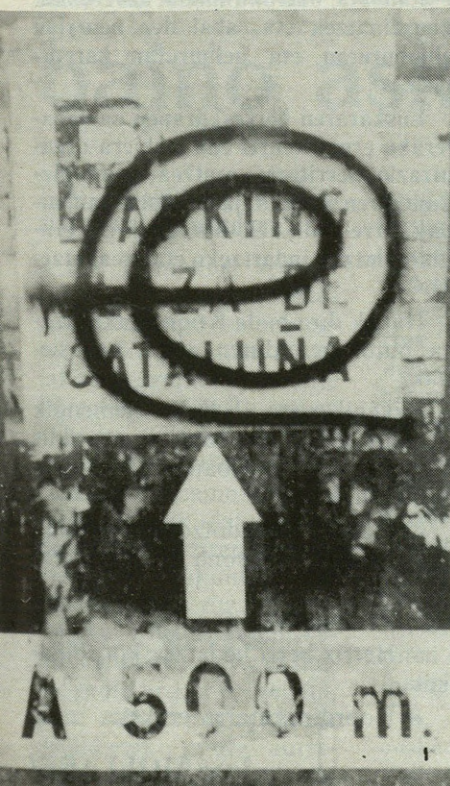
Euskal Herriko erakunde publikoen aldetik, euskararen berreskurapenerako eta normalkuntzarako aldetik, euskararen berreskurapenerako eta normalkuntzarako benetako programa globalik ez dela, salatzen du E.K.B.-k.

Bestalde, kontutan hartzen ditu erakunde eta talde politikoak, sozialak eta kulturalak, «atzera jo dute, garai batean euskarari buruz zituzten bere eskabide eta programetatik».

Guztionegatik, egoera horrek eraginda, euskal gizarte osoan lausotu egin da euskara berreskuratu beharrraren kontzientzia, eta horren aldeko eskakizuna eta burruka moteldu. «Alderantziz, dio E.K.B.-k, euskararen kontrako indarrak, harrotu egin dira, ausartagotu, beren kontraeraso ideologikoa eta praktikoa ezarri, euskara euskaldun batzuren aukerako hizkuntza soila bihurrerazteko, eta, ondorioz, bazterreratzeko eta heriora bultzatzeko».

COORDINAZIO edo BATASUNAREN ASMOA

Euskararen normalbideak alderdi asko dituen bezala, ugariak dira Herriaren organizazio bezala sortu diren erakunde eta taldeak; era askotakoak dira eta alor ezberdinetan eta modu diferentziazatutakoak beren lana.

Helburu argia

Euskararen normalkuntzak laburbiltzen du —oraingo egoera diglosikotik irtetzeko bidea izateaz gain— gure hizkuntza nazionalaren berreskurapenerako **helburua**: hau da, Euskara benetan Euskal Herri osoaren hizkuntza nazional bihurtzen.

Funtsean duen bere esanahi **linguistikoaz** gain, normalkuntzak bere alderdi legala, instituzionala, kulturala eta soziala ditu.

1. **Normalkuntza linguistikoa.** Euskal Herri batuak bere hizkuntza batua behar du: Euskara. Baina euskararen normalkuntzak horren batasun gramatikala baino gehiago esan nahi du. Izan ere, hizkuntza nazional normalduak zera eskatzen du funtsean: Morfologi, sintaxi, ortografia eta fonetika-finkotasun egokia, batetik; eta lexiko aski bateratua, zehaztua, teknifikatua eta landua, bestetik.

2. **Normalkuntza legala.** Ez da aski euskara erdararekin batera ofiziala dela baieztatzea, ez eta euskaldun guztiok euskara ikasteko eta erabiltzeko eskubidea dugula esatea. Hasteko, euskarari aitortu behar zaio Euskal Herriaren hizkuntza nazional bakarraren izaera, eta, ondorioz, berari eman legezko lehentasuna. Horren arabera behar du izan euskararen normalkuntzarako lege globalak; bai eta administrazio, gizarte-sektore guztietako, kultura eta hezkuntza sail guztietako, komunikabide sozialetako, etab.reko alorretan euskara normaltzeko lege sektorialak.

3. **Normalkuntza instituzionala.** Bi aldetatik behar du normal-kuntza horrek: batetik, euskarak hizkuntza normal bihurtzeko bere erakundeak behar ditu (Euskaltzaindia, eskola, Fakultateak, tituluak, komunikabideak); bestetik, erakunde publiko nahiz pribatuetan bere estatutu normala behar du.

4. **Normalkuntza kulturala.** Euskara gaurko kultur hizkuntza bihurtzea esan nahi du kulturazko normalkuntzak. Bi aldetatik: batetik, euskaldun bakoitza bere kulturaren mailan euskara erabiltzeko gauza izatea; bestetik, euskara bera gaurko kulturaren gai, sail eta maila guztietan erabiltzeko gaitua egotea.

5. **Normalkuntza soziala.** Euskararen gizarteko erabilera adierazten du: Gizarteko bizitza osoan eta sektore guztietan (lagunartean, familian, lanean, negoziotan; elkarte kultural, deportibo, politiko, auzotar, eta bestelakoetan) euskara normalki —lehentasunez— erabiltzea, alegia.

E.K.B.

E.K.B. sortzen emandako urratsak

1982

Martxoa.- Euskal Herrian Euskaraz taldeko eta bere inguruko zenbait lagunen artean, euskal kultur mugimenduko sektore, talde eta erakunde ezberdinen koordinatze eta indarberritze beharra ikusten da, kezkaturik azken urteetan euskal kulturak emaniko atzerakada nabarmenez, erakunde publikoen erantzukizun eskasaz, eta kultur taldeen dinamika baterakoi baten gabeziak.

Apirilak 2.-(1.Bilera)- Sektore zenbaitetako lagun batzuren bilera informala. Kezkak eta asmoak agertu eta hurrengorako koordinazioa eratzeko zenbait puntu prestatzea erabakitzen da.

Apirilak 16.-(2.Bilera)- E.H.E., HABE, UZEI, ARGIA, Udal Itzultzaile, Ikastoletako Guraso, eta Euskal Antzerki Taldeen Elkarteko zenbait lagun bildu zen.

Normalizaziorako alternatiba bat lantzea erabakitzen da, sektore bakoitzak bere arazoak eta helburuak aurkeztuko ditu, eta batzorde iraunkor bat osatzen da.

Maiatzak 14.-(3.Bilera)- Bildutakoak: AEK, Irrati-Telebista, Administralgoa, Normalizazio teknikoa, Irakaskuntza, Unibertsitatea, Antzerkia, Argia, E.H.E.

Sektore bakoitzak bere arazoak aurkeztu zituen. Ondoren proposamen bat edo beste eztabaidatu ziren.

Ekainak 4.-(4.Bilera) - Hurrengo bilera prestatzea eta mamitzea erabakitzen da, honetan sektore guztiak agertu ez zirela kontutan harturik.

Uztailak 2.-(5.Bilera)-(Ohizko sektore guztiak). Koordinaketaren ezaugarrietaz hitzegiten da. Gauzak astiro doazela eta oraindik ez agertzea erabakitzen da. Sail bakoitza bere aldetik eratuko da eta Koordinaketaren batzarre orokerra sail bakoitzeko arduradunek osatuko dute. Udan eta udazkenean batzorde iraunkorrak egin beharko du lan.

— Batzorde iraunkorrak lanean dihardu. Prentsan argitaratzeko artikulua eskatu zaizkio sail bakoitzari. Koordinaketa zabaldu eta jendeaurrean agertu nahi da.

Otsailak 25.-Sail guztitako jendea bildu da. «Euskararen Normalizazioaren aldeko Agiria» onartzen da ahobatez. Artikuluak prest daudela eta prentsara bidaltzea erabakitzen da. Martxoaren 12an, Bergaran, mugimendua, koordinaketa, agertu, zabaldu eta publikoa egitea erabakitzen da, E.K.B. siglak onarturik, «Euskarazko Kulturaren Batzarra» izenaren laburdura bezala.

Baina euskararen normalkuntzaren burruka beronen osotasunean hartu behar dela uste dute. Horregatik bi asmo hauekin eraten da Koordinazio edo Batasun hori:

Lan eta burruka-modu ezberdinak koordinatzea eta, ahal den neurrian abiaburutan eta helburutan bateratzea.

Euskararen berreskurapen nazionalerako erresistentzi edo jarkiera-organizazio herritarra eratzea, gure hizkuntzaren aldeko jaberazpen-kanpainak, errebindikazio-burrukak eta eragin-ekintzak indartzeko eta areagotzeko».

Hauek dira bada Koordinakuntzaren bultzatzen duten asmo nagusiak.

Azkenik, eta E.K.B. hemendik aurrera ezagutzera eman denez, ikus ditzagun epe labur batetarako dituen proiektuak:

— Batzarra sendotzea ahal diren erakunde eta pertsona gehienak erakarriz.

— Prentsa kanpaina.

— Herriz herri hedatzea koordinaketa.

— Koordinaketaren eraketa.

Joxe MOLLARRI

hamar urtez shakespearearen lanak euskaratzen

Benito Larrakoetxea Zeanurin, Arratian, jaio zen 1894. urtean. Gaztetan elizaren bidea hartu eta 23 urterekin meza ematen zuen... eta idazten ere.

Gerra aurretik eskolan eta Gau-eskolan aritzen irakasle. Baina 1937an Ingalaterrara doa euskal haur mordo batekin hainbeste maite zuen E.H.tik herbestaturik. Han irakurriko ditu Shakespearearen lan guztiak, gero Ameriketara euskaratu zituenak.

Orain Oñatin dago, bere 89 urteen unadura, bizimodu mugitua eta lan ordu guztien ondorengo atsedena hartu nahirik. Berarengana jo dugu eta ondorengo elkarrizketa egin, gure ustez interesgarria izan da, zeuek ikusi orain merezi duen edo ez.

Benito Larrakoetxea: «nik uste baino askozaz errezagoa zen»

A.— Benito, nola sartu zinen euskal munduan?

B.— Hamabost urte nituen eta azterketa urtea zen, Canonigo Lateranense izateko gai ginen ala ez jakiteko azterketa; eta urte horretan euskaratu nituen «Cuatro Glorias de Vizcaya» eta «Ortografía de euskera vizcaino» Sabin Arana Goirik idatziak; orduantxe iriki ziren nire begiak gure hizkuntzaz, orduantxe sartu zitzaidan sekulako zaletasuna euskararenganako, gure euskara, geure hizkuntza zela ta, gure zaharren gizaldi eta gizaldietako, gure aurrekoen hizkuntza, eta hiz-

kuntza hain ederra, hain zoragarria zela ikusirik euskararenganako maitasun izugarria sartu zitzaidan eta beti iraun du zerorrek eta gero urtetan adimenaren indarra aurreratu ala neure lanak ere hortxe izan ziren gero ta laundua-geure euskara,

Benitori ere beste askori bezalaxe euskara erdi ahaztu zitzaion etxetik joatean, «nire etxean ez zegoen inor be erderaz zekienik», baina Altsasun, erdal giroan jasan zuten egoera honela kontatu zigun:

B.— Han ere gure artean euskaraz, eta orduan irakasleak ba, galerazi egin

zigun euskaraz egitea, debekatu, bi urtetan. Gero azterketa urtea amaituta, botoak egin behar ziren eta nire etxekoak etorri ziren, nire gurasoak, eta apur bat zailduta nengoen euskaraz egin ezinik edo, lotsatuta gelditu nintzen, «oraintxe ahaztu zait euskara» eta ahaleginak egin ondoren euskara ondo ikasteko. Euskarazko zerik heltzen bazen nire eskuetara, nahiz bizkaitarra nahiz gipuzkeraz, orduan nik bai irakurri.

Piskanaka, Benito hau Axularren «Gero» irakurtzen hasi zen, eta baita ulertzen, edo berriak ziren hitz

guztiak koaderno batetan apuntatzen ere. «Hemen geratu zen koaderno hori gerran aldegin behar izan nuenean».

A.— Benito, zu hamasei urtekin hasi zinen idazten, ezta?

B.— Idazten ez, kartak bai, etxerako kartak beti euskaraz.

A.— «Euskal Esnalea»n eta...

B.— Hori geroago, idazlañok idazten hasi nintzen meza emanda gero, 23 urte ta erdi nituela, orduan hasi nintzen egunkarietara eta Euskal Esnalera bidaltzen.

A.— Zer gaitaz idazten zenuen?

B.— Ba, «Euzkadi»n idatzi nituen lau artikulua, ederrak, ba zera titulua... Euskal Laukiak; Euskal Ekandu Laukiak zeukaten idazburua laurek, idazburu bateaz joan ziren eta horietako batek izan zuen urte hartako Kirikiño saria. Kirikiño saria izaten zen urte hartan edo aurreko urtean hemengo egunkarietan edo aldizkarietan euskaraz agertzen zen idazki ederrenari emateko. Eta urte hartan nire eskuetara heldu zen.

Gero beste lan batzu «Euskal Esnalea»n agertu ziren Añibarrori buruz, euskal idazle ona zen, prantzizkotarra, Zarautzen daude bere idazkiak, hor egon zen denbora askotan; bere jaiotzaz, bere bizitzaz, nor izan zen... idatzi nuen. Bere liburuak ere irakurri nituen.

Iruñean eta beste sari bat jaso zuen baina naparra izan behar zen saria jasotzeko «Nik argi ta garbi esan nien: begira ni ez naiz naparra, nik napar odola badaramat nire zainetan», gero Zornotzako abadeek egiten zuten aldizkari batean egin zituen artikulua batzu eta «Euzkadi»n beste batzu Euskal Deun edo Santuen bizitzaz.

A.— Eta zuk lan hori egiteko irakaslerik izan al duzu? galdetu genionean, honako hauxe erantzun zidun Benitok.

B.— Ez, ez, hori neu, neure burua ikasiaz; neu izan nintzen irakasle, inor ere ez.

Bere kasa ikasi du bere bizitza osoan zehar Benito Larrakoetxeak, irakasle titulua jasotzeko ikasketak ere berak eginak, bere kabuz. Itzulpenetan ere beste hainbeste esan dezakegu; gerra garaian galdu zen «Patologia Vegetal» liburuaren berak eginiko euskal itzulpena, inoren laguntzarik gabe egin zuen.

B.— Badakit lan hori

erre ez dela, zerak esan zidan Ametzaga Bingenek hor Euskal gobernuko orduko ministroa zena, liburu hori Frantziara eramane zuela Euzkadiko papelegaz... hor izango nonbait.

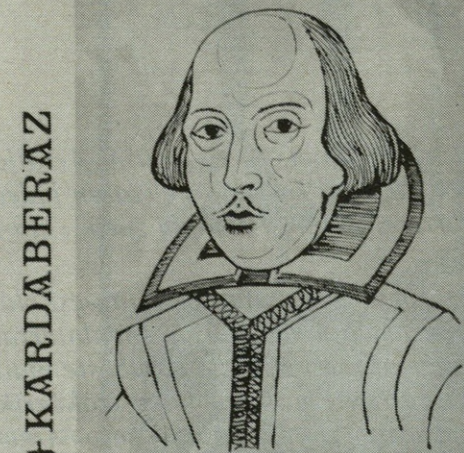
Izan ere Benitoren lehen lan literario, garrantzizkoa bederen, hor nonbaitetik omen dabil, baina Benito ezaguna zaigu beste lan batzurengatik, horiengatik galdetu genion segidan.

B.— Literatura mailan egin dudana lan handiena Shakespeare euskaratzea izan da. Ni ameriketara joan behar izan nintzen, bildur nintzen bai, eta zera ni hona frankotarrak sartzeko zirenean, orduan igande bat izan zen, beno ba, San Pedron eman nuen meza eta banator etxera ta etxeko nagusiaz aita Karlos zenarekin kruzatzen naiz, eta hark esan zidan piska bat larritu egin zela, eta arraioa!, hau estutu bada nik larritu behar gehiago izan behar nuke, ez tok?, eta maleta egina neukan eta irten nuen; gero gurutze gorriko automobil bat geratu eta joan nintzen eta: «eraman nindukezu Arrasateraino?», «Paperak gertu badauzkazu bai»; paperak bai, gerra sortu zenean Donostian aurkitu ginen atezaina ta biok eta hona etortzeko «salvoconducto», erderaz esanda, behar zen eta Irujok bidali zizkigun berak izenpetuta; beno, begiratu zituen paperak eta «Aurrera!». Gau hartan Arratian, neure herrian, Zeanurian nengoen.

Arratian 37ko Maiatza arte egon nintzen, eta orduan Bilbotik deitu zidaten Ingalaterrara joateko. Gudariak han zebiltzan frentetik gora ta behera, guda lerrotik Bilborantza. Ingalaterrara joateko paperak zuzendu eta hurrengo egunean itsasora milaka umerekin; Maiatza azkenean izan zen. Ingalaterran bi urte egin eta ameriketara, gero hona etorri nintzenean hemengo euskara zelan zegoen, zer

W. SHAKESPEARE 1

EUSKARAZ

KARDABERAZ

Komediak-d

LARROKOETXEA'TAR B.

atzerakada izugarria egin zuen urte horietan harrituta gelditu nintzen, jausita eta «zerbait egin behar dut hemen euskara jasotzeko», eta nik irakurrita neuzkan zera Shakespeareren lanak eta izugarri gozo egiten direla irakurtzeko eta holako gauza batzu euskaraz jartzea lagungarri ona izango zela ta, eta orduan hasi eta hiru lau lan euskaratzeko asmoz hasi nintzen lehenengoetan baina nik uste baino askozaz errezagoa zela ikusirik ingelestik euskarara Shakespeareren lanak itzultzea, azkenean lan guztiak, teatro lan guztiak euskaratzeko asmoa hartu eta amaitu egun halako batetan.

A.— Zenbat denbora eraman zizuen lan hau burutzeak?

B.— Ba tarteka-marteka egin behar bai, beste ze eginik eduki ez banu askoz ere lehenago amaituko nituzkeen, baina orduan irakaskale ordu asko eta bitartekoa egin behar ere. Ba bederatzi, hamar urte era-

man ninduen... tarteka egiteko. Hogeitamazazpi lan dira eta batzu berrogetaka orrialdekoak, bost liburu eta ez makalak e!, sendoak, letra txikiak.

A.— Lan hau egiterakoan zer oztoporekin aurkitu zinen?

B.— Ez neukan hizteirik be esaterako, huraxe Mendizabalena, txiki hura, ez Azkuerenik ez bestelakorik, eskerrak nik lehendik nekiela amaren altzoan ikasitako euskara.

Uste baino errezagoa egin zitzaidan, eta horrengatik lehenengo hiru lau lan euskaratzeko asmoa hartu nuen eta nik uste baino errezagoa zela ikusirik, denak itzultzeko asmoa etorri zitzaidan; ez nuen eduki aparteko zailtasunik.

A.— Esperientzi ta bizi luzea duen gizon honek ez du zailtasun handirik hitzegin hastean, baina guri nahiko kostatu zitzaigun bere hitz jarria zenbait aldiz moztu behar, izan ere edozein gairi buruz hitzegin ze-

zakeen luze. Guk ordea denbora ta orrien muga dauzkagula gaiaz aldatu eta hona etorri zenean aurkitu zuen giroaz galdetu genion.

B.— Lehen hemen, Oñatin, gerra aurretik kalean euskara hutsean hitzegiten zen, erderarik entzuten bazen zera... ezkongaien artean orduantxe harroketariaren bat erakusteko edo, bestela ez. Kalean edozeinek euskaraz egiten zuen, bai Oñatin, bai gure herrian, baita beste edozein lekutan ere bai. Gero banator Ameriketatik eta euskara gutxi kalean, mutikoek heuren artean ere erdaraz. Zer dok hau?, hau Euskal Herria ote dok ala... hau ez dok Oñati, oso aldatuta, hau azkena dok eta hamar urte dituk ni etorri nintzela eta orain euskara gehiago entzuten dok ere, orduan baino, ikastolei edo eskerrak, nire ustez.

A.— Zergatik uste duzu eman dela aldaketa hori?

B.— Ikastolari esker, gero gurasoak ere konturatu doaz bai. Etxea da lehenengo, gurasoak lagundu ezik ikastolako lana ia da alperrik, etxean behar da giroa euskararen aldekoa.

Euskara eta erdara, beste hizkuntzetan ez hainbeste, baina gure euskarak ez dauka erdararen antzik, bata beste aldrebesak dira. Biak batera ondo egitea zaila da, ezinagoa; zuk gehien baten erdaraz egiten baduzu, euskara ganorabako erabiliko duzu. Ondo hitzegiteko behar beharrezkoa da egunero egitea, nagusia erdara bada zure ahoan, zure euskarak egin du; borrokan dauden hizkuntzak dira bai; zuk badakizu erdara euskaraz ipintzeko erdara atzetik hasi eta hasiera etorri behar duzu, erdara hara euskara honan dator, erdara eskubitik ezkerrera badao, euskara ezkerretik eskubira doa.

A.— Bai, hori hizkuntza-ren joskera da.

B.— Joskerak egiten du edozein hizkuntza, ez hitzak bakarrik, hitzak ere bai; batzuk uste dute hitzek ez dutela garrantzirik, baina joskera halan ere eta egunero erdara dabilenari euskal joskera ahaztu egiten zaio, erdal joskera erabili eta orduan euskaranto irtengo du, ez euskara.

Euskarak bizirik iraungo badu, hemen egunero ko hizkuntza euskarak izan behar du, erdara beste zer eginik ez dagoenean kanporako, erdaldun bat bator haxeekin egiteko, baina haretzekin bakarrik el, bestela ez, etxean euskara, kalean ere euskara, euskaldunen artean beti euskaraz; alperrik izango dira bestela lan guztiak.

A.— Zuk hainbeste gauza ikusi ta hainbat tokitan egonda ere euskal kulturaren horrenbeste lan eginda zarena, zuk zer aholku ematen diozu oraingo gaztediari?

B.— Gaztea dok edozertarako, gazterik ez balego ez luke munduan gerrarik ere, zergatik badakit zaharrok bizia maiteago diagu horrela gerrara joateko, baina gaztea emankorra dok, gaztea gertu zegok bizia emateko ere berak maite duenaren alde, eta zuzentasunaren alde; behar bada oker egongo dok baina, baina horretan gazteak bakarrik dituk, gaztea edozertarako gertu, bai.

Gainera euskaraz ondo egiteko gaztetik hasi eta aurrera eraman behar dok, joskeragatik, hitzetan bakarrik ez dago, eta orain batzuk idazten duten euskarak ez du euskararen antzik ere, ez joskerarik, ez hitzik, dena erdaraz, erdaraz kutsatuta.

A.— Idazle berriak esaten duzu?

B.— Bai, barriok, halan ere, dena dela euskaldun berri batzu ere badaude ondo edo gehien bat ondo idazten dutenak, baina asko daude. Gero ere, atzo

hau irakurri nion Zubikarairi: «bai, orain asko idazten da euskaraz baino zoritarrez gutxi irakurtzen», baina irakurri ere batzuk aditzen ez dutelako, oraingo hizkuntzan hainbeste berba ezbeharreko sartu dute ba, hitz asko eta asko asmatu berri dituk.

A.— Erdaldun herria euskalduntzea posiblea dela uste duzu?, Posible al da euskara ikastea erdal herriak?

B.— Bai, bestela galduak gara, egiten dugun lan guztia euskararen alde alperrik litzateke, alperrik; zergatik egin behar dugun hainbeste lan alperrik!, hemen hizkuntza bi erabiliz gero galduak gaituk, hemen urte gutxi barru hemengo jende guztiak euskara ikasi behar du, bestela ez dago euskara bizitzetik, bizirik irtetzerik.

A.— Orduan ezinezko da hizkuntza biak elkarrekin bizitzea...

B.— Ezina, erabili behar beharrerako bakarrik erabili behar dela norberarena ez dena. Erdara behar beharrerako bakarrik.

A.— Zure ustez zer ezaugarri ditu geure herriak kultur aldetik?

B.— Bestetan antzekoak uste diat nik, gehiago ez dok izan. Hor Ugarte idazle ta filosofoa izan zen; lehenengo euskal idazleak ere eliz gizonak izan ziren, Etxepare ta, baita Axular, eta Añibarro, Azkue eta hauek denak.

A.— Hori euskara zeuen eskuetan zegoelako, ezta?

B.— Bai, bai, eta gero Mexikoko gotzain izan zena, Zumarragakoa, hark ere euskaraz idatzi zuen, haren idazkiak hor daude, bazeukan hark euskal zaleatasuna eta gizaldiak dituk el!

A.— Benito, zuk zeure herriko euskaraz idatzi duzu, zeure euskara erabiliz; zer pentsatzen duzu euskara batuz?

B.— Hor asmo onak dira baina oztopo bat du,

daukagun euskara galdu eta berririk ez ikastea, herrikoa galdu eta berririk ikasi ez; ikastolan ikasten dute etxean egiten ez den euskara; etortzen dira umeak etxera eta «oo! zuek oso euskara txarra egiten duzue. Hau ez da guri erakusten digutena». Ikusten dute euskara ona han, ikastolan, irakasten dena dela, eta gurasoek uste dute heuren erabiltzen duten euskara txarra dela, ikastolakoa dela onal, baina etxekoa oso ona izan ez arren ikastolakoa baino askoz hobea dok. Halan ere joskera aldetik eta orduan «entra el complejo de inferioridad» eta gurasoek ere heuren utzi, askoz hobea dena eta ikastolakorekin horretaz gelditu, orduan dena nahastu eta ezer ez.

Dagoenari eutsi, hortik hasi behar dugula uste dut, eta gero berez edo bestela batasuna etorri egingo da lehenago edo geroago, baina behin behinean daukagunari eutsi egin beharko.

Gainera ertzeko hizkera hartu dugu; hizkera gehien aldegin dena Bizkaikoa da, besteek ez dute hainbeste ezberdintasun eta Bizkaikoa izan da zabalena.

Dena dela badaude lan handia egin dutenak, Txillardegia euskara ikasten eta idazle onenetarikoa da; hor dago beste bat, Velez Mendizabal, euskaldun berria dok, Arrasatekoa, «Hoja del Lunes»en idazten duena...

Eta honela utzi dugu Benito Larrakoetxea, bere gelatxoan lasai, ingeles eta hemengo aldizkariaren artean, bere pipa poltsikoan prest, gertu, eta ahotsa unaturik, izan ere elkarrizketa luze samarra izan dugu 89 urte dauzkan idazle honekin. Merezia du atsedentxo, eta on egin diezaiola! gure aldetik eskerrik beroenak eta hurrengo arte Benito.

R. Altuna
Laura, eta X.E.

imanol: «iratze okre geldiak»

Artikulu honen planteoa egitean, ohi izaten ditudanak baino bi kezka gehiagorekin aurkitu naiz. Bata, Imanoli buruz dakizkidan batzu gorde edo eta niretzat garrantzitsuak direnez, bota. Biga, diskoa ardatzat hartu edo ezagutzen dudana Imanol bera. Bi kezkokin pare bat minutu pasa ondoren, Imanol hartu eta jakin eta inuitzen dudana idazteari ekin diot. Eta diskoa? Nahi gabe ere, hortxe dago zurrunbiloaren erdian.

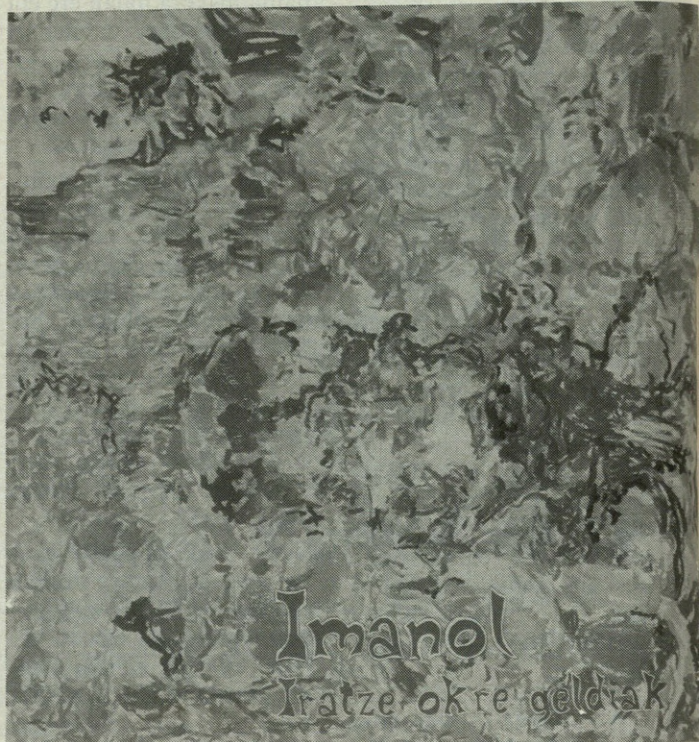
Hamabost urte beteko dira laister, Imanol eta biok ezagutu genuela. Elkar ezagutzearen zergatia beste leku batetan kokaturik bazegoen ere, leku horren erdia, KANTUAK okupatzen zuen. Belaunaldi berekoak eta inguru berdintsuez hezitakoak ginen. Beatles, Dylan, Baez, Teodorakys, Moustaki, Raimon, Brassens, Ferre, Brel, Presley, Llach... eltze berean sartu, zu txikian jarri eta guztia guztiarekin nahasiz buruan sarturik zeuden.

Bestalde, euskal kanta zaharrak —aitortu behar «Oihanian» eta «Ai zer plazerra», Imanol eta bere lagun mina zen Xabier Larreari esker entzun nituela lehen aldikotz-ikasteko gogo bizia zegoen. Iturrietara jotzeko beharra sentitzen genuen. Kontutan hartu beharra dago, garai-

ko «Artistas noveles». —La Voz de Españak antolatzen zuena— izeneko lehiaketetan «Conjunto musical vasco»tzat erdaraz madrildar «chotis»ak kantatzen iharduten zutenak kontsideratzen zirela kezka handirik gabe. Egia esan ordurako haustura kulturala —arlotan honetan bereziki— martxan zegoen «Ez dok amairu»ren eskutik batez ere eta Laboa, Lertxundi, Artze, Lete, Mari Lurdes Iriondo, Irigarai eta horiek beste eredu batzu herrian sorrarazten ari ziren kantaldi eta disko txikien bidez.

Vietnam, Argelia, 68ko maiatza, Kubaren eredu, Txé Gebara, Poulitzer, Anti Daring, Sartre, Gorz, Althusser, Mounier, e.a. batetik eta Txillardegi, Krutwig, Aresti, «Argia» dantza-taldea, Uztapide, euskara batua, hatxeak eta horiek bestetik. Hauek inguratzen gintuzten. Eskola sozialak nonahi, debateak, gu eta felipeak eta guztiak dantzari, saltzari eta zalanztari.

Imanolek, «Argia» taldean dantza egiten zuen. Hori zela eta, doinu zahar dextente ezagutzen zuen. Dantza egiteari utzi eta kantatzen hastea erabakitzen du, beste lagun batzuekin batera. Taldeak sortzearen aldekoa genuen haseratik. Gogoan daukat emandako kantaldietan

parte hartu behar zutenak, guztiak publikoaren aurrean egoten ziren hasieratik bukaeraraino eszenarioan, talde zentzua adierazi nahian edo. Eta beti, elkarrekin kantaren bat edo beste botako zuen.

Igande goiz batetan, Donostiako Antiguoa auzoan —Imanol eta Xabier Larrea zenarena hartu zuen— Nafarroako Aresotik etorritako Mikel Arregi gazteak taldearen aintzinean berak eginiko kanta bat botatzen du: «Zuek hil zineten» (Txabi Etxebarrieta ez zen bere gogotik urruti ibiliko nire uestez) bezala orain ezagutua dena. ETArekin garaiak alegia. Handik denbora gutxira, Imanolek hanka egiten du eta Paristik kasete bat bidaltzen du kantu hori armonia berriaz horniturik. Kantuaren sarrera Paco Ibañezek eginikoa zen disko honetaz saxojoa dena nota pare bat aldaturik.

Guzti hau bota badut, arrazoi sinple batengatik izan da: disko honek gogarazi didana delako. Urte asko joan dira —gure historia eredutzat harturik noski— eta ez debaldetan nire uestez.

Imanolek egindako zenbait diskotan nekez aurkitzen nuen berak zeukan gauza bat: indarra. Eta hau esatean, ziurtasuna, konbentzimendua, psikologia azkar bat eta konjunturak une bakoitzean eskeintzen duen errezerietatik urrun ibiltzeko gogo, ahalmena esan nahi dut gauza konplexuago askoren artean. Anekdotak bat gogoratzen dut. Herri Irratian bazen programa berezi bat: «Gaurko euskal kanta», Nikolas Aldairen gidaritzapean eta «Cafés Iriondo»k —bertso bat zen sintonia— - babesten zuena. Eta «Hit parade»a ere bai. Imanolen obsesioa komunikabideek aireatu ezin zitzaketen kantak egitea

zen eta Michel Etchegaray ezizenez grabaturiko disko txiki hura, horrela burutua zen, baina lehen puestoa horietako kantu bat eta bigarren bestea ikusi zituenean harrapatutakoa amorrazioa baino ezustea eta harridura izan zen.

Imanolek bidea egin du: Paco Ibañez, Xabi Iriondo, Gwendak, Klabin Komik,... baina nik beregan galdutzat jotzen nuena utzi gabe, KANTUA hain zuzen, orain disko berri honetan azkarki agertzen duen bezala.

Musika orokorki hartzen badugu, kantua horren zati berezia da nere ustez. Are gehiago, musika bukatu bati testoa jartzen zaionean, gehienetan urrutitik igertzen da. Al diz, poema bat hartu eta letuz, gozatuz, aztertuz eta interpretatuz, musikatzen denean, beste produkto baten aurrean aurkitzen gara. Poemak berez badauka erritmo bat, pausa batzuk, hitz eta esaldi garrantzitsuak, hitz batez lehenetasun batzuk. Guzti hauek errespetatu baino agerrarazi egin behar dira musikaz baliaturik. Eta agerrarazte honetan datza nere ustez, KANTU baten balioa eta exitoa. Horregatik esan izan dut «Ez dok amairu»ko partaide batzuk egindako kantu batzuek, posibilitate handiak eskaintzen dituztela armonizatzeko, dotoretzeko. Eta talde horretatik kanpo garai hartan beste jende batek eginikoak ere bai. Imanol bera, Natxo de Felipe, Gurrutxaga —oriotarra—, Manex Pagola, Etxamendi, Sarasola, Anton Valverde, eta abar.

Eta disko honetan berriz ere Imanol bera aurkitzen dut. Kantatzen dituen gai guztietan, testoa erdi-erdi jartzen du, bere abotsa. Eta haseretan batik bat errejistro haundiko kantaria bazen ere, oraingo honetan hobekiago neurtzen

eta askatzen du abotsa. Modulatu ikasi du, eta esaldiak orekatzen ere bai. Lehen oso inplutsiboa zen, bere abotsaren indarrean oinarritzen zuen kantua; orain aldiz ez da hain espektakularra baina indar hori ez du galdu, beste leku batetara eramanez du, taldeari oinarri sendo eta establea ematen dion batasun batetara hain zuzen. Lehen nota grabeetan ahulezia adierazten zuen eta hori dexente landu du.

Taldeak, asuntua ulertu du. Kantua jeztera jo du eta bere neurriko jantziak kaleratu du, birtuosismo eginetarik eta eredu jakinetarik berea urrunduz. Ikus, entzun eta azter bestela, Karlos Gimenez-ek eginiko bi gaiak: Xabier Leteren «Berriro igo nauzu mendira» eta Aresti zenaren «Kexa eta promesa» izenekoak. Konpara egile beraren aurreko lanekin eta garbi azaltzen da hau nere ustez. Ondorioa, ez da errez eta lehen entzunaldian berehalaxe jateko modukoa.

Eta hau da lehen aipatzen nuen balore bat: mementuko eredu komertzial eta entzunerrezetatik at dagoen produktoa egiten ausartu da. Kontzesiorik gabe. Eta heldutasuna, burua makurtzea eta hortzak erakusteko gai ez izatea baldin bada askorentzat, guretzat biziaren esperientziak aukeratzeko ikastea da. Oinarritzkoena galdu gabe noski. Eta disko hau, hartua izan den komunikabideetan goizegi eta sinplekeria osoaz tratatua izan da, talde honen emaitza hau ulertzeko eta berarekin gozatzeko sentsibilitate eta talentu eza ikaragarria adieraziz. Baten batek esan du, euskara ulertu gabe ezin dela diskoarena dastatu eta honek euskalgintzari beste bazterketa bat erasten dio, euskal kantagintza eremu estu-estuetara mugatuz. Euskal

kantuak, beste edozein hizkuntzatan egiten denak bezalaxe, erakusketa batzu dauzka eta ez bakarria. Euskal kantuak ere, testuaren gain, doinua, erritmoa eta harmonia ere badauka. Beraz, hizkuntza eznormalaz egiten eta normala den zerbait dugu. Inglesez egiten dena inglesa tutik ere ulertzeke ba ote dago dastatzerik? Mese-dez, eznormaltasuna non dagoen esan beharko ote dugu?

Bainan jarrai dezagun «Iratze okre geldiak» honekin. Imanolen lehen aziertoa, testoak aukeratzear datza. Poeta bat baino gehiago musikatu du, hala nola, Lete, Amuriza, Aresti, Lekuona, K, Izagirre, H. Aire, Egiuren eta Mikel Arregi. Poema batzu, kantatuak izan dai-

tezen eginak dira. Amurizaren bertsoak, Leteren «Igo nauzu mendira» eta «Ez nau izutzen negu hurbilak», Arestiren «Kexa eta promesa» egituraz, errima eta neurri zehatzekoak izateagatik, erraza goak gertatzen direnak musikatzerakoan. Amurizaren bertsoekin eginikoak batez ere —«Aizak i mutil mañontzi»ren neurrikoak— garai batean Iturzaetak eginiko «Daukat hizketako gaia» bezala ezagutzen direnak eta Imanolek berak kantatzen zituenean —Natxo de Felipek grabaturik dauzka— usai handia du.

Eta ez da harritzekoa zeren bertsoak kantatzen ohiturik dagoenak tradiziozko doinuak buruan dauzka erritmoak eta guzti eta beste aldetik horrela-

koetan ez du nahi izaten hortik aldentzea, horrekin gozatzea baizik. Egindako armonia aldiz, diferentea da Michel Nesprias soinu-joleari esker. Bainan beste poemak ez dira txantxetakoak, horiekin egindako kantuak bezalaxe. Bestela, hartu testoak eta irakurriz entzun diskoa lau bat aldiz, gero irakurri gabe entzute soilari ekin, armoniari kasu eginaz eta kantuak ezagutzen goazen eran hasi iritziak ematen, merezi bait du. Eta ez eman hau egin aurretik. Imanolen abotsak, poema egileengantz garamatza, musikajoleek kolore finez eta naturalez kantuak dotoretuz. Karlos Gimenez pianoz, Paskal Gaigne kitarraz, Jean Louis Hargons saxoaz, eta aipaturiko Michel Nesprias esku-soinu-

az, borobildu dute afera. Ez da egunero horrelako talderik entzuten. Benetan, niretzat, plazerra da entzutea. Bestalde, grabazioa ere maila normalekoa da, egiatzkoa, beste lekuetan egiten diren horietakoak. Profesionala. Konplexurik gabe. Beraz, Imanolek azken hamabost urte hauetan experimentaturikoak eman du uztia. Ez da —aurreko disko bietan bezala— musiko batzuekin liluratu eta lanean hastea, baizik eta buruan zeukana, zehazki gauzatzeko jende egokiaren bila joatea da. Bilaketa luzeak bere aurkipeña izan du. Oreakatua dena eta bera ongi ezagutzen duen talde bat osatu du bere inguruan. Honek jarraipena izatea espero dugu.

XALBARDIN

LDX 74520

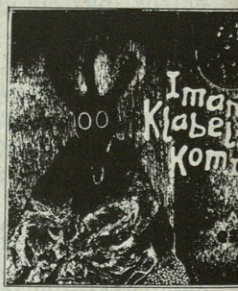
LDX 74597

CBS S-82043

IZ 115 D

IZ 131 D

FILMOGRAFIA

«Zakur andaluziar bat» (Francia, 1928. Dali). «Urrezko aroa» (Francia, 1930), «Las Hurdes, ogirik gabeko lurra» (España, 1932), «Kasino Nagusia» (México, 1946), «Ahantzitakoak» (México 1950), «Engainuaren alaba», «Amodiorik gabeko emakume bat» eta «Zerurako igoera» (México, 1951), «Astazakila», «Gailur ekaiztsuak» eta «Robinson Crusoe» (México, 1952), «Bera», eta «Tranbian bidaiatzearen ilusioa» (México, 1953), «Ibaia eta heriotzea» (México, 1954), «Krimen baten saioa edo Archibaldo de la Cruzen bizitza kriminala» (México, 1955), «Horrelakoa da Egunsentia» eta «Heriotzea jardin honetan»

(México, 1956), «Sukarra Paon» (México, 1959), «Mazarin» (México, 1959), «Neska gaztea» (AEB, 1960), «Viridiana» (España, 1961), «Aingeru erahiltzailea» (México, 1962), «Taberna-neska baten egunkaria» (Francia, 1964), «Basamortuko Simon» (México, 1965), «Belle de jour» (Francia eta Italia, 1966), «Zerubide esnetsua» (Francia eta Italia, 1968), «Tristana» (España-Francia-Italia, 1970), «Burjesiaren enkantu diskreto» (Francia eta Britainia Handia, 1972), «Libertatearen mamua» (Francia eta Britainia Handia, 1974), «Desioaren objektu ilun hori» (1977).

Luis Buñuel: samurtasun mugagabe hori

Koldo SAN JULIAN

LUIS BUÑUEL:

«Bere izana arriskutan jartzen duen artistak ez du jatorririk ezta anaiarrebarririk ere» (Samuel Beckett).

Luis Buñuel Aragoiko Calanda herrian jaio zen 1900ko Otsailak 22an. Gaur egun, berak dioenez,

«heriotzea besterik ez du espero». Era guztietako deiturak leporatu izan zaizkio Luis Buñueli, buruargia nahiz traidorea. Halere, eta hori guztia horrela izanik, bere ofizioa adierazi behar duen lekutan «lanutzia» ipintzen du betiere. Egia esan, bere bi-

zitzan egin duen gauza bakarra (gauza miresgarria bestalde), libertateari beldurrik gorde gabe pantaila zuria ederrez betetzea izan da.

«Mexicoko Unibertsitate Nazional Autonomoko filmetegiko burua den Francisco Ignacio Taibo

idazleak, Calandan jaiotako zinemagileari buruz, Mexicon nahiz atzerrian, zegoen materiala biltzeko agindua eman zuen. Horiek guztiak aztertzeke antolatu den zikloa «Buñuel mikroskopioaren bitartez». Julián Pablo apaiza katolikoak «erlijiotasuna eta ateismoa espainolaren obran» izena daraman lan baten bidez Buñuel aztertuko du. Muestra horretara joango direnek ezagutu ahal izango dituzte Buñuelek New York eta Mexicon iragandako denboraldiak. Izan ere, azken horretan erabaki omen du betiko gelditzea, bere hitzetan, bertan egina bait dauka bere obraren zatirik nagusia. Joan den Urtarrilean, Mexicoko hiriburuan, Espainiako Kultura Sailburua den Javier Solanak, Buñueli Isabel Katolikoaren Gurutze Nagusia eman egin zion». («Egin», 83-II-22).

Bere gaurko bizimodua

«Luis Buñuelek Mexicon daukan etxeak halako

komentu-itxura bat badauka. Taberna kenduta harrizko hormen eta altzairu arrunten artean, haren bizitza egunsentiarekin hasten da eta eguzkiarekin batera bukatzen da. Egutero izaten duen lehenengo eginkizuna kafea prestatzea izaten da, goizeko zazpiak baino lehen, gaua oraindik ere joaten hasi besterik egin ez denean. Gosaria izaten da bere otordurik pisudunena. Bederatziak eta hamabiak tartean, bere goizak amai-gabeak bihurtzen dira, komentuko Angelusa bezain puntuala etortzen den lehen «dry» martini horren zain. Hauek izaten dira bere eginkizunik maiteena den ametsegiteari dedikatzen dizkion orduak. Eguraldia aparta denean etxeko jardin txikian zehar paseotxo bat ematen du.

«Bazkaria, eguerdiko ordubata aldean, arina bezain motza izaten da. Ordu erdi bat geroago oheratu egiten da lo-kuluska botatzeko, Mexicon alturaren exijentzia izanik azken hori. Arratsaldeko laurak adiskideen ordua izaten da. Gehien joan izan diren lagunak Luis Alcoriza, bere emaztea Janet eta Julian apaiza izaten dira. Arratsaldeko «dry» martiniak, seiretan gutxi gorabehera, batzutan oso adiskide berezi batekin hartzen du eta horren bidez bere egunaren amaiera soma daiteke gertu. Ondoren afaria besterik ez da gelditzen zortziretan bere gelara joan aurretik. («El País», 83-II-22. Jesus Cebrio)

Arrakasta eta nazionalitatea

Askotan esan izan da Frantziagatik (hastapenetako herrialdea) eta Mexicogatik (Luisek bere obra gehienak eginiko herrialdea) izan ez balitza Calandako aragoiarrak ez zutkeen munduko zinemagile

zio injustoetan oinarrituta dago eta: erlijioa, aberria, familia eta gizartearen gainerako zutabeak».

Luis Buñuel eta zinema

«Askari izango litzateke pantailaren beginini zuriak dagokion argia erreflexatu ahal balu unibertsoa leher-tarazi ahal izateko. Zinema zoragarria da izpiritu libre batek erabilia baldin badago. Ametsen, emozioen eta instintoaren mundua adierazteko tresnari egokiena da. Badirudi poesia sakonki adierazteko asmatua izan dela. Zinemari eskatuko nioke munduaren lekuko eta erreseina izan dadin, gure errealtatean inportantea den guztia esan diezagula. Errealtatearen bertsio oso bat izan nahi dut; ezezagunaren mundu miresgarrian sartu nahi dut...»

Egokia litzateke bere hitz batzu jasotzea hemen («Le Monde», 65-VIII-30), Buñuelen imajinak eta jakintsuen interpretapenak berriz ere berezten ikas dezagun: «Gaur zerua begiratzen dut eta pentsatzen dut ederra dela».

onenetakoen maila jasoko. Akaso. Baina, nire ustez, inora eramaten ez duten burutapenak dira horiek eta, batez ere, Buñuelen artea minimizatzen dutenak. Luis Buñuelen filmeek, edozein denboratan nahiz ideologiatan, arrakasta izango zuten. Munduarentzat eskandalagarria dena inozentzia poetikoa bilakatzen bait da bere eskuetan. Eta, inportanteena hauxe, Luis Buñuelek bere ametsak, errealtatea eta irudipenak erreflexatzen zituen (ditu). Aldi gehienetan, bere filmeek ez zuten inongo interpretapen konplexurik eraman nahi, imajinak komunikatu besterik ez zuen egin nahi. Askotan adierazi izan du bere haridura bere obra bati buruzko interpretapena entzundakoan. Egilearen haridura, bere kamarak eta pentsamenduak hainbeste «sakondu» ez zutelako sortua da dudarik gabe.

«Buñuel espainiarra, frantziarra edo mexicarra al da?» galdegiten du Ramon Chao-k. Ea artista bat jaioterri daukan herrialdeari edo bere obraren lekuko izan den herrial-

deari dagokion galdetzeari bide hutsetatik galtzea deritzot. Gainera, beti ere (errespeto hutsagatik besterik ez bada) interesatuaren eritzia entzun beharra dago eta, bere bizitza osoan, Luis Buñuelek bere burua jo izan du Aragoiko zinemagile onenetako bat bezala. Buñuelen obra, bere artea baino neurri handiagoan, garbia eta ondratua da eta hori arrazoi sinple batengatik: prejuzio eta konpleju absurdo-rik gabe erakutsi eta adierazi digu (lortu duen ala ez beste gauza bat litzateke).

Bere pentsamenduak

«Zerurako igoera», «Nazarin» eta «Viridiana» kenduta, enkarguko filmeak baino ez ditu egin. Batzu txarrak izan dira baina betiere duintasun moralekoak; beti bete izan dut nire prezepto surrealista: jan beharra inoiz ez da aitzakia artearen prostituziorako. Moral konbentzionalaren kontra nago, ikuspegi tradizionalen kontra, sentimentalismoa eta gizartearen zikinkeria moral guztiaren kontra. Niretzat, moral burjesa antimorala da, oso institu-

handik eta hemendik

Zinema batzuentzat arte den bitartean, beste batzuentzat ekonomi eta diru iturri garrantzitsua izaten ohi da. Hala ere, garbi dago azken urteetan diruak ez duela ez bat eta beste barkatzen.

Espainian beti esan da estatu mailan Zinemaldi gehiegi ospatzen zela. Donostia, Bilbo, Huelva, La Coruña, Gijón, Valladolid, Barcelona, Benalmádena, Sevilla eta Sitges ziren, nolabait esateagatik, interesgarrienak.

Azken egunotan Benalmádenak ez duela Egile Zinemaldiarik antolatuko zioen berria iri-

tsi zaigu. Subentzio eskasa eta bereiztasunaren zailtasuna egon ditezke, zalantzarik gabe, erabaki horren funtsean.

Sevillatik datorkigu beste berria. Lehengo aletan Zinemaldi honi buruz idazten genuenean, oso etorkizun larria izanen zuela genion, bertatik ezagutu bait genuen hango giro eta emaitza.

Orain hango Zuzendariak, Maesso Jaunak, dimititu egin duela jakin dugu. Bertan izan zen 18 milioi defizitak edo galerak zer edo zer pentsaraziko die antolatzaileei, geroaren ardatza zehaztean.

— Artea diruarekin nahasten hasi garenez gero, hona hemen Estatu Batuetan 1982. urtean zehar, diru gehiago jaso duten filmeak:

1.- E.T. (Steven Spielberg)	187.000.000 dolarra
2.- ROCKY III (Silvester Stallone)	63.450.000 dolarra
3.- EN EL ESTANQUE DORADO (Mark Rydell)	63.000.000 dolarra
4.- PORKY'S (Bob Clark)	53.500.000 dolarra
5.- OFICIAL Y CABALLERO (Taylor Hackford)	52.000.000 dolarra
6.- LA CASA MAS DIVERTIDA DE TEXAS (C. Higgins)	48.000.000 dolarra
7.- STAR TREK II (N. Meyer)	40.000.000 dolarra
8.- POLTERGEIST (Tobe Hooper)	36.175.949 dolarra
9.- ANNIE (John Huston)	35.180.855 dolarra
10.- CARROS DE FUEGO (Hugh Hudson)	27.600.000 dolarra

— 1982. Irailak 30 arte, Espainiako ikusleagoak gehiago ikusi duen bertako filme zerrenda aztertutik, hona hemen diru gehiago ere eman duten 10 lehen filmeak:

1.- TODOS AL SUELO	167.200.870 pezetak
2.- TO ER MUNDO E GUENO	147.456.318 pezetak
3.- CARAY CON EL DIVORCIO	99.211.567 pezetak
4.- LA PLAZA DEL DIAMANTE	86.826.091 pezetak
5.- EL PRIMER DIVORCIO	82.712.162 pezetak
6.- CRISTOBAL COLON, DE OFICIO DESCUBRIDOR	81.870.173 pezetak
7.- MARTES Y TRECE, NI TE CASES NI TE EMBARQUES	75.402.495 pezetak
8.- BUSCANDO A PERICO	73.083.387 pezetak
9.- LA BATALLA DEL PORRO	68.174.432 pezetak
10.- LOS DIABLOS DEL MAR	68.174.432 pezetak

Zerrenda honek estatu-ko ikusleagoaren kultur maila adierazten badu, eta horretaz ez dago inongo zalantzarik, alperrikako

lana izanen litzateke orain egoera hori isladatzen duen ispilua haustea. Kritikak, zoritxarrez, soberan ditugu.

«DUELO AL SOL»

Ez da nere asmoa lerro hauetan filme honen zinema kritika sakon bat egitea. Alde batetik, urteen pisua gehiegi igertzen zaio (1946. urtean egin zen) eta faktore hau beti hartu behar dugu kontutan. Bestetik D.O. Selznick produktzailearen eragina oso handia izan zen, gidoia ere berea izan bait zen. Gainera King Vidor-en filme bezala agertu arren, berak ez zuen erdia besterik egin, etengabekoak izan bait ziren «Lo que el viento se llevó» filmearen produktzailearekin izaten zituen kontrajartzeak, eta William Dieterle izan zen filmean bukatu zuena.

Hibrido kitsch hau kritikatzeko orduan, ez nuke nondik hasi jakingo eta gainera ez doa hortik nere

aipamena.

Filmea egin eta 37 urte geroago, margoen teknika asko aldatu arren, orduko kopia bat ikustea uler daiteke. Onartezina Dimitri Tiomkin-en musikarekin egin dutena izan da. Nahiko sufritu zuen «Horizontes perdidos» filmean musikaren egileak Selznick-en hertsikeriagatik, guk orain filmean ikustean amorratzeko ere, tituloen musika, hasieran eta bukaeran ere, entzutea ezinezkoa dugulako, banatzaileek, tituloak gaztelaniaz jartzean, zinta guztia aldatu dutelako, soinu banda kenduaz.

Gaiztakeri hori salatu behar da. Hala uste dut behintzat.

X.P.

Bertso-liburua argitaratu berria da, «Nere ondar alea»

Joxe Mari Arrieta:

«Bertso paperen txapelketak antolatu behar dira»

Joxe Mari Arrieta bertsozale hernaniarra aspaldi samar ezagutzen genuen, aldian behin bertsozari bidali izan bait digu ARGIAra ere. Hala ere, bere bertso gehienak «El Diario Vasco»n argitaratuak ditu. Han eta hemen kaleratutako bertsoei etxean gordetako beste zenbait gehituz, liburu bat kaleratu du duela gutxi Auspoa liburutegiaren barnean. Liburuaren izena «Nere ondar alea» da.

Liburu hori aitzakia bezala hartuta, bere etxera jo dugu bere eritzi eta kontaerak geure honetan jasotzeko. Argazkietan gutxi gorabehera antzeman daitekeen bezala, hogeitamar urte baino zerbait gehixeago dauzka bertso-jartzaile gazte honek eta oso arin eta trabarik gabe mintzatu zitzaigun lehen mementutik.

«Jendeak bertso sail bat ikusten duenean firmari begiratzen dio eta bere gozko baldin bada, orduan irakurri».

ARGIA.- Noiztik dator kizu bertso-paperearako grina hori?

JOXE MARI ARRIETA.- Guk bertso-zaletasuna beti izan dugu, mutil koskorretan eta, beti bertsoen atzetik etabar. Eta konkretuki egun batetan egunkari batetan bertso batzu aurkitu nituen. Haiekin borrokan ikasi arte ibili nintzen eta halako su berezi bat bizitu zidan hark. Gero, badakik, haurtzarotik pasatzen zara, eta gizon sentitzen hasi orduko kezka batzu ageri direnean, nik ez dakit beste batzuk, baina nik kezka horiei irteera bertsoan eman nien.

A.- Aspaldiko kontuak dira, beraz; nola aritzen zineten orduan?

J.M.A.- Ni oso oso mutil koskor nintzeneko kontuekin ari naiz hori esaterakoan. Gu orduan baserrian oso bizimodu

desberdina eramaten genuen eta gogoratzen naiz oso tiki ginen garaietan nola iharduten ginen bertso kontu horietan zerbait ere.

A.- Liburuan jasotako bertsozari zaharrena 1975.koa da. Horren aurretik idatzi al zenuen bertsoak?

J.M.A.- Bai, egin izan ditut lehenagotik ere, baina ez dauzkat bilduta. Gainera, geroztik (ez dakit, nonbait jasota igual izango dira) baina neurritz eta alde horretatik ez zeuden oso ondo. Gaia, berriz, aspaldiko kontua da, hemengo egoera, Euskal Herriko egoera eta korapiloa.

A.- Noiz eta nola izan zen zure lehenengo bertso publikatua?

J.M.A.- Lehenengoz «Zeruko Argia» zen hartan publikatu nituen bertsoak, liburuan jasotako «Zuaitz bakartia» izenekoak. 1979.an agertu ziren. Lehenengoak hor eta handik denbora gutxira «El Diario Vasco»n Basarrik bertso batzu jarri zituen ehiztariei buruz, ez naiz gogoratzen zenbat bertso ziren, ehiztarien gorabeherak eta komeriak kontatuz. Eta ni ehiztari izanik, pentsatu nuen bertso batzu jartzea, Basarriren bertso batzu bidaltzea, eta orduan agertu ziren bigarren bertsoak. Eta hortik aurrera «El Diario Vasco»n jarraitu nuen.

A.- Nolaz animatu zinen aurrera jotzeko?

J.M.A.- Izan ere, bertso horiek ateratakoan hasi ziren Matxain eta Kalonje eta Aterpe eta horiek bertso batzu bidaltzen ea non egon nintzen ordurarte eta halakoak esanez, nire bertsoak gustatu egin zitzaizkiela alegia. Orduan, uste izan nuen obligazio bat zela niretzat eta erantzun bat ematen nien. Eta horiek ere argitaratu noski. Geroztik eskatu ere egin didate bertsoak bidaltzeko.

«Inork ez dit erakutsi euskaraz idazten eta ikasi dudan apurra batetan eta bestean irakurri eta ikasitakoa dut».

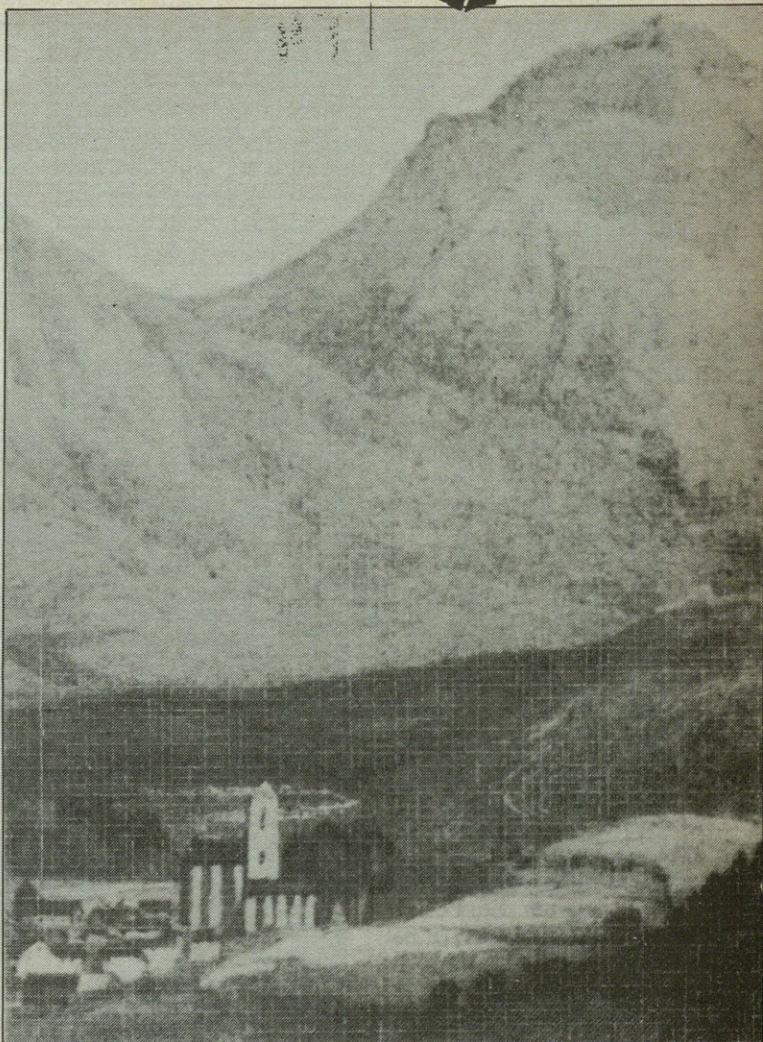
tzeko eta orain atea zabalk dauzkat, bai Basarriren kronikan bai «Egin»en.

A.- Bat bateko bertsoak kantatzea eta bertso-paperrak jartzea dudarik ez dago arraz gauza desberdinak direla. Zu aritu izan al zara bat bateko bertsotan?

J.M.A.- Zaletasuna beti izan dut bat bateko bertsotarako ere. Gustatu egiten zait eta maiz aritzen naiz, baina jendeaurrean plaza batetan kantatzeko nik neure buruan ikusten dudan baino beste garrantzia bat, beste segurantzia eta ziurtasun bat behar ditu bertsolari batek, beste errekurtsio batzu. Zeren nik ikusten dut —eta baikoitza libre da nahi duena egiteko— baina azkeneko txapelketa honetan ere lehenengo hasialdi haietan baziren lotsagarri mintzatu ziren bertsolariak.

A.- Zertan ikusiko zenuke zehazkiago bat batekoa eta idatzitakoaren arteko desberdintasun hori?

J.M.A.- Ez dakit, puntu asko egongo lirateke hor eta horrela bat batean aztertzeke ez dakit nola esan, baina nik puntuetako bat esango nuke bertsoa idazteak bere seriotasuna eta bere gauza badu. Noski bat batekoak ere badu seriotasunik baina esan nahi nuke bat batean bertsoak kantatzen diren garaiean nahiz eta hankasartze bat edo akats bat egin, han inork ez dio konturik eskatzen. Bat bateko lana da, arrisku handiko lana da, eta hori jendeak konprenitzen du. Baina jartzeko garaiean halako maila bat behar du bertsoak, bestela hura ez da ezer ere; denbora hartu jartzeko eta hor ez baduzu tajuzko bertsorik moldatzen hark ez du batere balio. Nik horrela ikusten dut. Eta horretaz aparte, normalean bat batean kantatzen denean gai bati buruz bi bertso, hiru, lau... hor izaten dira, eta jartzen denean, berriz, bertso ge-

JOXE MARI ARRIETA

NERE ONDAR ALEA

hiago izaten dira normalean.

A.- Aspaldiko garaietan bertso-paperrak bazeukan orain galduta daukan pisu handi bat. Zer egin daiteke zure ustez garrantzia hori apur bat berpizteko?

J.M.A.- Gaur gaurkoz bertsolaritzak harrera ona dauka, kristoren saltsa dago bertsolaritza munduan eta horrek nik uste dut bere ona egin diezaio-

keela bertso-paperrari ere. Bertso-paperrak bizkortzeke? Irakurri lehenik, irakurtzeko zaletasuna, bigarrenik bertso onak egin, eta bestalde egin behar litzatekeena eta aspaldi oso bazterrera utzia dagoena da bertso-paperraren lehiaketak edo txapelketak edo dena dela. Adibidez, joan den urtean Oiartzunen egin dute halako txapelketa bat eta horrek halako animo bat ematen dizu.

«Lehenengoz «Zeruko Argia» zen hartan publikatu nituen bertsoak».

Han ere ez dakit zenbatek aurkeztu zituzten beren lanak, eta ez dut esango beti irabazi —ezin da beti irabazi, batetan lehenengo eta bestean agertu ere ez— baina irabazten duzunean halako poz bat ematen dizu horrek, badago norbait edo jurado bat zure lana ontzat eman duena. Pertsonak behar du halako aliziente bat.

A.- Bertso-paperak jartzeak lagundu al diezaioke bat bateko bertsogintzari? Nola mamitzen da hori zure pertsonagan?

J.M.A.- Ez derrigorrez. Nire buruan, adibidez, nik bat batean bertsotan iharduteko maila bat behar du, eta ni ihardun izan naiz baina nire maila baino altuagokoak gaur erruz daude, asko daude bertsotan ondo iharduten direnak. Orduan uste dut bat bateko lan horretan ez daukadalaz zer aportatu handirik. Ez dut ikusten. Eta bertso-paperak jartzen, berriz, behintzat jendeari atsegin zaizkio, eta iruditzen zait horretan zerbait egin dezakadala.

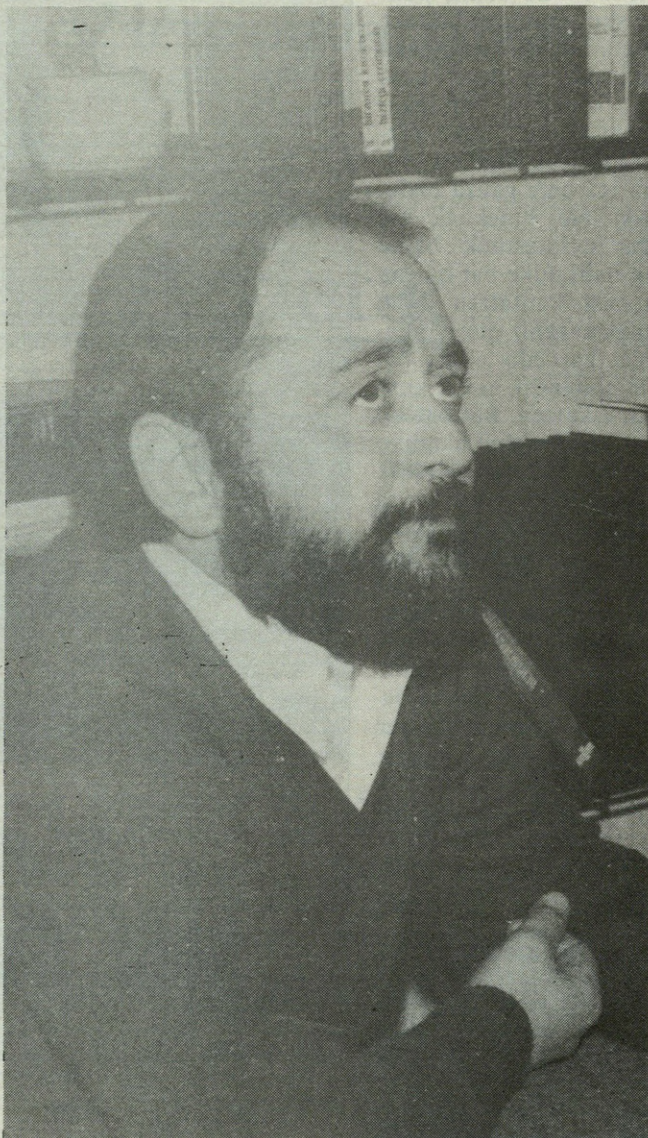
A.- Zergatik segitu duzu bertsoak jartzearen lan horretan? Jendearen aldeko eritziengatik?

J.M.A.- Ez jendeari bertsoak gustatu zaizkiolako bakarrik. Jendeari gustatzeko izango balitz, ez nintzateke bakarrik niri gustatzen zaizkidan gaiak ikutuz. Askotan barruan zenbait sentitzen duzu, eta expresibide bezala batek idatziko du era batetara, besteak idatziko du beste era batetara, eta nik bertsoak egitea erabaki nuen.

A.- Zuk dagoeneko bertsolari mordo bat izango dituzu ikusiak. Zein da gusto gehiena eman dizuna?

J.M.A.- Bertsoalri bakoitza mundu bat da eta bakoitzak bere estiloa dauka. Pedro Mari Otaño bat, adibidez, gauzak esaten eta arrazoiak ematen onenetako bat da. Onena hitza

esatea haindia da baina onenetakoa bai. Beste era batetako bertsogintzan, bertsoa jostailu bezala, rima aberatsez eta gauzak politak eta txukun... nolabait esateko, bertsoa dantzan egiten duen gauza balitz, Bilintx izango litzate-

«Beti izan dut zaletasuna bat bateko bertsotarako ere».

ke dantzaririk onena. Horiek garai batetakoetan. Xalbador zer esanik ez bertsolari ona izan dela. Eta gaurkoetan, asko daude bertsolari onak.

A.- Gaur egun badirudi jendeak gutxitan jartzen dituela bertsoak. Garai batean bat batean bertsolari ona zenak jarri ere egiten zituen...

J.M.A.- Bai, bi maila-

«Gaur gaurkoz bertsolaritzak harrera ona dauka, kristoren saltsa dago bertsolaritza munduan eta horrek bere ona egin diezaioke pertso-paperari ere».

A.- Zure liburuan era guztietako gaiak gaeri dira. Halere, zer motatako gaiak dituzu gogoizkoenak?

J.M.A.- Bertsoa egitean ere olerkari bati gertatzen zaiona gerta daiteke. Gogoaren egoera edo nola sentitzen zarenaren arauera, era horretara aukeratzen duzu gaia. Une batetan egon zaitezke tristerik edo halako melankonismo batetan, gai serio bat hartu eta era horretara egiten dituzu bertsoak. Hurrena gai xelebreak ere, ez dira asko erabiltzen baina ondo erabiliz gero ikutu beharrekoak dira. Niri gai xelebreak ere gustatzen zaizkit.

A.- Non edo nola ikasi duzu euskaraz idazten?

J.M.A.- Hori uste dut deskuidatua dagoela: nik euskaraz idazten ez dakit. Idazten dut, nolabait ere, baina zuek kristoren hankasartzeak aurkituko dituzue. Inork ez dit erakutsi idazten eta ikasi dudana apurra batetan eta bestean irakurri eta ikasitakoa dut.

A.- Zer nolako gauzak irakurri ohi dituzu?

J.M.A.- Aldizkariak eta horrelakoak, edade bat arte erdarazkoak bakarrik irakurri izan ditut. Irakurtzeko zaletasuna beti izan dut baina erdarazko eskolara joan ginen, letrak egiten erdaraz ikasi genuen, irakurtzen eta kontuak egiten ere erdaraz, eta euskaraz berriz ez nekien tutiki ere. Euskal paper bat hartu nuenean niri inork ez zidan esan «t» eta «x» «ch» bezala ahoskatu behar zenik. Hori guztia piskanaka irakurriz nire kasa ikasitakoa da. Piska bat menderatua daukat baina idazteko garaian oraindik ere arazoak izaten ditut.

«Bertso-paperen lehiaketak edo txapelketak antolatu behar dira».

A.- Dena dela, guk oso itxura aberatsa hartu diegu bertsoei, lexiko aldetik batez ere.

J.M.A.- Nik etxean bertso-paper bat ere ez dut behin ere aurkitu. Eta bertso-libururik ere ez. Nik bertso-mundu hau neronek hasitako lana dut. Nire aitona bat, amaren aita, oso bertsozalea omen zen baina ez nuen ezagutu. Gero, hemen bazen nire aitaren osaba bat izugarri bertsozalea eta Txirritarekin harreman handiak zituena eta hura bai, hura ezagutu nuen. Bestela, nik egia esan bertso-mundua

ez dut zuzenean ezagutu, hemen Hernanin ezagutu dudana bertso-mundua izan da San Juanetan Uztapide eta etortzen zirenean eta aitarekin joaten nintzenean. Baina oso mutil koskorretan.

A.- Zuk uste al duzu jendeak bertsoak irakurtzen dituela?

J.M.A.- Nik uste dut irakurleak bertso sail bat ikusten duenean firmari begiratzen diola eta bere gogozko baldin bada orduan irakurri. Bestela, ez dut uste gehiegi irakurtzen denik. Irakurri ez da ezer gehiegi irakurtzen eta bertsoak ere ez noski.

A.- Orain bertsolaritzaren munduan saltsa handia dago Amurizaren fenomenoarekin esate baterako. Zuk nola ikusten duzu korapilo hori?

J.M.A.- Gaur gaurkoz dudarik ez dago Amuriza izugarri polemikoa dela. Bi sailetan banatuko nituzke bertsozaleak: Amurizaren aldekoak eta Amurizaren kontrakoak. Asko egongo dira tartean daudena baina batik bat bi sail egingo nituzke. Batzurenztzat Amuriza da Jainkoa, oraindik agertu den bertsolaririk onena. Beste batzurenztzat da batere balio ez duena. Eta nik ez dut uste ez Jainkoa denik ez batere balio ez duenik. Nire eritziz Amuriza da bertsolari ona bat, batik bat bakarkako gaietan oso ona. Gero, elkarren arteko tema horretan, bertsolarien artean ezagutzen den tiki-taka horretan, nik ez dut ikusten Amuriza beste zenbaiten bizitasunarekin.

Azken Txapelketan garbi azaldu zen hori. Nire eritziz, bi bitara iharduteko, Gipuzkoan badaude Bizkaikoen pareko bertsolariak baina bakarka aritzeko ez.

A.- Azkenik liburua argitaratzearen pausua eman duzu. Nola izan da hori?

J.M.A.- Ni bertsoak idazten eta argitaratzen hasi nintzen, beste batzu idatzi eta argitaratu gabe baneuzkan, eta Aita Zavalala Auspoakoa interesatu zen nire bertsoetaz eta galdera egin zidan ea liburu bat egingo al genuen.

A.- Zer suposatzen du liburua zuretzat?

J.M.A.- Niretzat gauza handi bat da, liburu handia ez izan arren niretzat gauza handi bat da. Aita batentzat semea izaten da onena, eta niretzat ere liburu gauza handia da.

**Jexux IJURKO
ARTASO
(argazkiak: Itziar)**

«Azkeneko txapelketa honetan ere lehenengo hasialdi haietan baziren lotsagarririk mintzatu ziren bertsolariak».

EZIN DU

Gehienok ezagutu duzue Gure Txokoa Dantzalekua, eta ezagutzen ez baduzue okerrago zuentzat! Ba, delako leku honetan gertatzen ez direnak, Euskadiko inongo dantzalekutan ez dira gertatzen. Lehengo batetan, musika taldeko partaide bat berandu xamar iritsi zen. Barrura sartzera zihoanean atezainak gelditu egiten du eta esaten dio:

- Aizak! Ez baduk ordaintzen, ez haiz hemen sartuko.
- Eh! Baina ni jotzera nator.
- Hara zeinekin atera zaigun! Hona, danak etortzen dituk jotzera!

GARAGARDO KONTSUMOA

Beste larunbat gau batetan, agertu zen Gure Txokoara, Aginagako koa-drila bat, eta edateko denek garagardoa eskatu zuten, baina barrilekoa. Atera diete garagardoa eta horietako batek galdetzen dio kamareroari:

- Aizu! Zenbat garagardo-upel hustutzen duzue larunbatero?
- Pare bat gutxi gora behera.
- Ba nahi baldin baduzu, larunbatero hiru upel saltzeko metodo bat erakutsiko dizut.

– Esaidazu, mesedez! Erantzuten dio kamareroak.

– Zergatik ez dituzu basoak behar bezala betetzen?

SENAR ZINTZOA

Emakume bati bere senarra hil zaio. Hilerrian ehortzen ari dela, eta nigar-malkoen artean, bere senarraren zintzotasuna goratzen hasten da:

– Eneko gaixoa! Ez zuen nere ongia besterik nahi. Bere heriotzak ederki frogatu du.

GIMNASIA, BIZITZAREN ITURRI

Arabako ikastola batetan, urtero ohi bezala, gimnasiako irakaslea arlo honen berezitasunak goraipatzen hasten da:

– Osasunarentzat zer ederragorik gimnasia baino? Indarrak sendotu egiten ditu eta bizitza erabat luzatzen du.

Bazeukan ordea ikasle bihurri bat eta honek ere erantzun egin behar:

- Ba gure aiton-amonak ez zuten gimnasirik egiten, baina hala ere...
- Egia diozu, ez zuten gimnasiarik egiten. Horregatik hil dira denak.

MUTUAK OMEN

Inseguritate Sozialeko Anbulatorio batetan bi mutu bere txanda itxoi-ten ari dira. Iristen zaienean sartu aurretik, gaisozainak abisoa pasatzen dio sendagileari:

- Hurrengo biak mutuak dira.
- Ziur al zaude mutuak direla?
- Hori esan didate behintzat!

SENARGAI HARRITUA

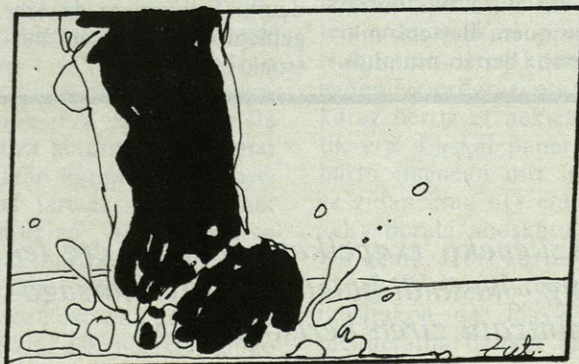
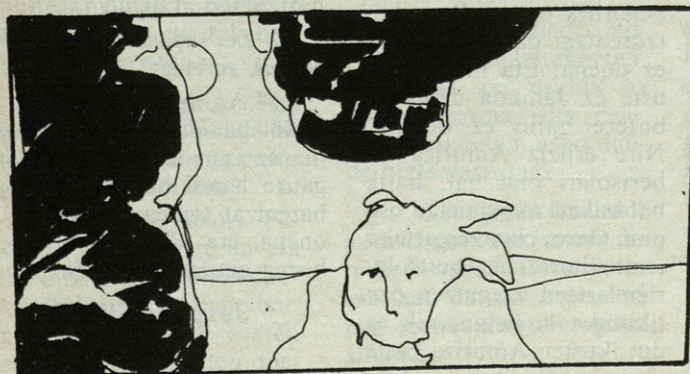
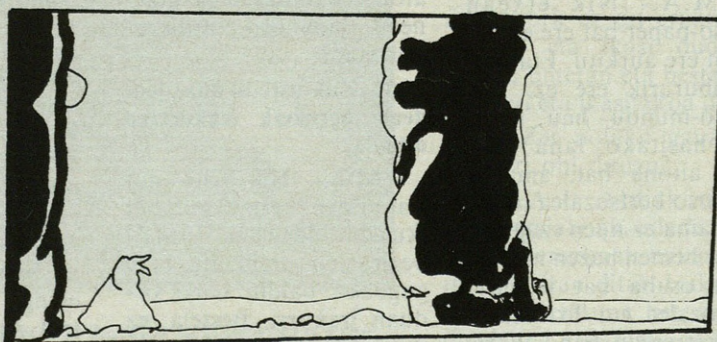
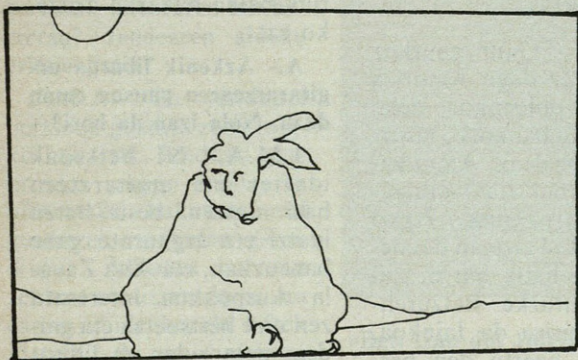
Joan den igandean, Getxon negoela, ezkontza bat ikusi nuen elizatik irte-ten. Kasualitatez, gurekin zegoen batek senargaia ezagutzen zuen eta agurtzera inguratu ginen. Ezkongai-ekin hitzegiten ari ginela, andregaiaren lagun bat inguratu zitzaigun eta ezkontzaren gorabeherak komentatzen hasi zen. Bost minutu pasata gero, joan behar zuela eta, despeditu egin zen:

– Beno Edurne, nik joan beharra daukat. Gaurkoa oso ondo egonda. Hurrengoia arte.

KOLPEA ETA NEGARRA

Amak bere seme txikiari:

- Baina semetxo, horrelako kolpea hartu eta ez al duzu nigarrik egin?
- Nola egingo nuen ba! Ez zegoen inor eta!

«BORDARI» AGUR

1

Lotsati hutsa naiz eta lotsez,
nator kantari nire ahotsez.
Baina nolatan mintzo ninteke,
lagun minan eriotzez. (Bis)
Ez nuke jarri nahiko beltz,
aukeran dut bai edo ez,
gizona zertan ez gorets.
Triste aldiak menderatutzen,
zekien bere umorez.
Nola ortzadar dizdiratsua,
laino artean kolorez. (Bis)

2

¡Horra berria hil da Bordari!!,
gaur eriotza du bixitari.
Eta badakit ongi etorri,
egingo zion berari. (Bis)
Ez derizkiot mirari,
bizitzan zuen nabari,
beldurrik heriotzari.
Ez zion eta han egongo zen,
noiz helduko jostalari.
Eta oraingo honetan bihurtu,
zara bere ostalari. (Bis)

3

Ni ere nengon bixitatzeko,
egun batean utzi besteko.
Heriotz zital zu aurreratu,
ez nuen hori usteko. (Bis)
Baina nor ni zu hausteko,
ez zeuden txanda uzteko,
hola atea ixteko.
Eta laguna hortxe joan zait,
asti gabe ikusteko.
Ona nago ni gaxo bateri,
itxaropena pizteko. (Bis)

4

Baina zer diot hemen nor da hil,
ez da egia zauzkat hain hurbil.
Barkazioa eskatzen dizut,
buru makur guztiz umil. (Bis)
Zure literatura bil,
zurekin batera ibil,
ez nadin lurrera amil.
Zure arima Hondarribiko,
kaian barrena hor dabil.
Hegan zabiltza olerki bidez,
itxas txoria lez habil. (Bis)

5

Maite zenuen Hondarribia,
maite zenuen euskal Herria.
Bitan banatuz lur ta itxasoz,
zure bihotzan erdia. (Bis)
Gaueko izar argia,
faltatzean ilargia,
iturriko ur garbia.
Maitasunaren predikuetan,
egin zenuen leher ia.
Olerkiaren molde zaharrez,
eginik hizkuntz berria. (Bis)

6

Historiaren zerrendarako,
nola behar den hainbeste kako.
Eta zu berriz beti izana,
propioa hortarako. (Bis)
Nortasunez osa bapo,
herriaren onerako,
lana egin duzulako.
Herri honetan txertatu zara,
ez da gutxiotarako.
Historiaren zati zara ta,
geldi historiarako. (Bis)

83-2-19

Xanti Zabala «Lexo»

Doinua: Xabier Amurizaren «naufrajioaren» Txapelketakoa.

7

Gizon herrikoi ta ez arrotza,
arantz arteko gure larrosa.
Bertsolarien lagun zintzoa,
adiskide aproposa. (Bis)
Umore fin ta zorrotza,
arrua biko bihotza,
zure olerki ta prosa.
Amodioa dariozula,
gu lasai gaitezen goza.
Maiteen bila orain hor zoaz,
¡¡Ai zuk damazun poza!! (Bis)

8

Maite haundi bi Jainkoa eta,
zure emazte zure puxketa.
Horiengana aldegin duzu,
emengo lanak beteta, (Bis)
Josefateko tronpeta,
jotzean argi kopeta,
zelai zahar haundi horreta.
Bagoaz laister aurkitu nahirik,
jutziziaren profeta.
Agur Bordari baserritar ta,
arrantzaleen poeta, (Bis)

Ia bizarrrik ere ez genuen izango Marta Harnecker-en «Los conceptos elementales del materialismo histórico» liburuari, Euskal Herriko gazte askok, hortzakadaka ekin genionean. Dena ulertu ote genuen? Batek daki. Baina selba honetan zuhaitzak eta abereak bereizteko elementu batzuk behinik behin agertu zitzaizkigun. Gai-negitura, azpiegitura, loturak,... Gutxi al da? «Mito guztiak hankaz gora bota» diren garai honetan jadanik Marxen alde hitz egitea ausardia haundiegia bihurtu da, bainan berak erakutsiak balio izan digu. Marxen mitoa dinamitatu dutenetako asko, mito zahar ustelak berpiztu nahiz nola dabilten konturatzeko aina. Prentsa-ren objetibotasuna adibidez.

«Ay, esto de estar en medio», entzun diogu denbora asko ez dela Donostia-ko irratigizon ospetsu bati. Prentsa (hots: kazetariak) gaurko mundu moderno arazoz betetako honen interpretazioa ematen herritarrei. Gure gizarte nahaspilatsu honen berri xeheak ematen, gizarteari. Uler erazten. Eta prentsa, gaixoa, alde guztietatik kupidarik gabeko egurra jasotzen bere lana ongi egin nahi izateagatik. Batetik Sanchez Erauskin «Punto y Hora»-koa eta Azurmendi «Egin»-ekoa. Bestetik «Efe»-koak, lehergailua jarri zietenak. Ze gaizki, ezta? «Ay, esto de estar en medio!»

«Neutral», «Objetibo» eta «profesional» jendearentzat kasu horiek, hirurak, herdinak dira-eta. Txarragoa dena, lojika hutsa balitz bezala saldu nahi dute konparazio hori adierazpen askatasunaren pontifikatzaileek. Zer da, ordea, hori errealitatean pose bat baizik? Kaniketan jolastu beharrean liburu lodietan datozen hitz doratuekin jostatzea. Egunoroko lanean «El País»-ek, egunkari zabal eta aurrerazaleenak, Bergaminen artikulua zentsuratzea galerazi ezin denean, egunoro «Efe» ajentziaren manipulazio eten-gabea ebitatu ezin denean, zertara datoz mamiarik gabeko deklarazio puztuak, butaka patioari begira eginiko soineko urratzeak?

Polit askoak izanen dira egunen batean erdara hutsezko prentsaren kontrako kanpaina gogor bati ekiten bazaio, adierazpen askatasunaren bon-zoek esan eta idatziko dituztenak.

AI, ERDIAN EGON BEHAR HORI

Pello ZUBIRIA

Nola okupatuko duzu bada Radio Nacionala, hau da, nola eragotziko diezu profesional batzuei beren lana, euskararik erabiltzen ez duelako? Beste ere batera egin behar dira gauzak, luzarorako joko badu ere, uholdea pasata gero egingo badira era, inoiz egingo ez badira era, beste erarik ez bada ere, baina beste era batera.

Ezkertiar eta progre askoren bila-kaerarekin ere zerikusirik badu neutralismo eta profesionalismo horrek. Ez da kasualitate bat izango urte pare batean Marxen apolojia itsutik demokrazia burjesaren defentsa itxi batera igaro izatea. Egingo al dira gauzak? Egingo al dugu Herri bat? Eran-tzuna: «Jode, jende zibilizatuen tanke-ran». Eta uzten ez badigute? Erantzuna: «Jode, jende zibilizatuaren tanke-ran».

Humildade falta da prentsagizonen arrisku nagusia. Hitzaren eta letraren langile izan, honen eragina ezagutu eta bere burua jabe uste izatea. Gero eta harroputzago. Alukeria batekin: gehienetan zaunka txikiari egiten zaiola, eta bizkarra maitekiro arrimatu haundia-zen zango sendoari.

Ahaztua bait dirudi adierazpen askatasunaren oinarria, hau da, errealtatea bakoitzak interpretatzen duen legez agertzeko ahalmenarena, komunikazio tresna horien jabegoan datzala. Eta kontrolean gutxienez. Ahaztu egin nahi da ordea. Gizartea aldatzeko giltza bere egituren jabe edo benetan kontrolatzaile behintzat egitea dela zenbait ezkertiarrek ahaztu duen beza-la. Eta beste guztia, nagusiaren baime-nez eginiko florigura sorta baizik ez da.

«Profesionalak» ez al dira bada beren nagusien morroin? Ez da ikusten, beraz, arrazoin haundirik Michelin neumetikoak saltzen dituen batek bere produktuez dioena apolojia izan dadin eta prentsagizonena aldiz «neutraltasuna».

Ez dakit ziur, ez bait nuen ezagutze-ko zoririk izan, Felix Likinianok Marx-en idatzia irakurri zituenetz. Baina prentsagizonen bota zuen definizioa ikaragarria bere egokitasunean. «Los de la letra menuda. Esos? Huntar y comer, huntar y comer».

GIPUZKOAREN SERBITZURAKO

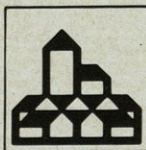
Gipuzkoar guzien serbitzurako dagoen Donosti Aurrezki Kutxa, lanabes teknikurik aurreratuenaz eta bere langileen egokitasunaz, nola profesioz ala gizatasunez, baliatzen da. Guztien aurreztearekin Gipuzkoarentzat etorkizun hobe bat eraikitzeko asmoz.

Caja de Ahorros Municipal
Donosti-Aurrezki-Kutxa

Etxebizitzatarako Eusko Jaurlaritzaren Laguntza Asmoa.

Gure nahirik haundiena zuk interesik txikiena ordaintzea da.

Eusko Jaurlaritzak eta Euskal Herriko Aurrezki-Kutxek elkar hartu, eta 18.000 milioi peseta jotzen duen itune bat izenpetu dute etxebizitzaren suztapenerako, erosketarako eta birregokiketarako. Eusko Jaurlaritzak, etxebizitzatarakoa erosteko unean, Aurrezki-Kutxek jesanean ematen dituzten diru-zenbatekoen (balioaren ehuneko 70koraino) diru-saritarako ehuneko 3kotik orainoko dohango laguntza ematen du. Gainera, etxebizitza batzutarako, gainontzeko ehuneko 30ekoa ordaintzen laguntzeko, diru-saririk gabeko mailegu bat ematen du, hamahirugarren urtetik hasita kitatzekotan. Horretaz, etxebizitza-erosle eta suztatzaile

guztiak (etxebizitzaren neurrien eta prezioaren arauera) eta bere etxebizitza birregokitu nahi dezaten etxejabe edo bezero guztiak baliatu daitezke.

Argibide gehiago nahi baduzu, Eusko Jaurlaritzako Lurralde-Antolaketa eta Garraio-Sailaren hirigintza Etxebizitza eta Arkitekturako

Lurralde-Ordezkaritzetara:

•VITORIA-GASTEIZ:
Independencia, n.º 1

•S. SEBASTIAN-DONOSTIA:
Plaza Lasala, s/n.

•BILBAO-BILBO: Licenciado Poza, n.º 15.
Eta Aurrezki-Kutxan Euskal Herriango ezein Idazgutara, Eraikintza-artekaritara edo etxe-suztatzaileengana jo ezazu.

EUSKO JAURLARITZA

LURRALDE ANTOLAKETA ETA GARRAIO SAILA

GOBIERNO VASCO

DEPARTAMENTO DE POLÍTICA TERRITORIAL Y TRANSPORTES